

HELSINGIN KAUPUNGIN NUORISOASIAINKESKUS

VISUAALISEN TAIDON JA TAITEEN SELVITYS

Annimari Juvonen
kesäkuu 2010

Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus
VISUAALISEN TAIDON JA TAITEEN SELVITYS

kesäkuu 2010
Annamari Juvonen

Sisällysluettelo

Johdantoa ja käsitteistöä	4
Taiteen ja kulttuurin merkityksistä	5
Pieni kronologia visuaalisesta taidosta ja taiteesta helsinkiläisessä nuorisotyössä	6
Kartoitus visuaalisen taidon ja taiteen metodin käytöstä nuorisotyössä	10
Toimintamuotoja	11
Tapahtumat	14
Hankkeet ja kampanjat	17
Visuaalinen taito ja taide nuorisotyöllisenä metodina osana laajempaa nuorten taideharrastamisen kenttää	19
Kouluysteistyö	19
Vapaa-aika ja loma-ajat	21
Verkostot	22
Rajanvetoa vai rajan ylitystä? –visuaalinen taito ja taide alueellisessa ja keskitetyssä nuorisotyössä	25
Ohjaajien työnkuva ja osaaminen	25
Viraston läpäisevä osaamisen hyödyntäminen ja vahvistaminen	26
Visuaalisen taidon ja taiteen sisällöstä ja vaikuttavuudesta	28
Osallisuus ja kestävä kehitys	29
Dialogisuus ja läsnäolon taito	33
Voimaantuminen ja valtautuminen	34
Työn hedelmät	35
Yhteenveto: visuaalinen taito ja taide sosiaalisen vahvistamisen ja osallisuuskokemuksen muodostumisen menetelmänä	36
Tulevaisuuden maalailua...	39
Lähteet	40

Johdantoa ja käsitteistöä

Tämän selvityksen tarkoitus on tehdä näkyväksi visuaalisen taidon ja taiteen käyttöä nuorisotyöllisenä metodina Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksessa. Tätä varten on läpikäyty arkistomateriaalia, jota on visuaalisen taidon ja taiteen työryhmän toimesta tuotettu mittava määrä vuosikymmenten varrelta, sekä haastateltu visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajia, toiminnanjohtajia, merkittäviä yhteistyökumppaneita ja nuoria. Selvityksen pohjatyöhön kuului myös osallistuva havainnointi nuorten ryhmissä, työpajoissa ja tapahtumissa, sekä osallistuminen erilaisiin aiheeseen liittyviin seminaareihin. Näistä palasista tilkkutäkin tavoin koostuva kokonaisuus luotaa laajempaa yhteiskunnallista keskustelua taiteen merkityksestä sekä nuorisotyön strategisia painopisteitä.

Tämä selvitys on laadittu ajassa, jossa näyttöä kiinnostuksen nousu käsillä tekemiseen sekä jatkuu yhteiskunnallinen keskustelu taito- ja taideaineiden lisäämisen tarpeesta opetussuunnitelmassa. Viimeisimmässä nuorisobarometrissa¹ vahvistui jo sitä edeltävässä vapaa-aikatutkimuksessa näkyneet kasvava trendi: nuorten käsityöharrastus on lisääntynyt ja kasvanut musiikin rinnalle yleisimmäksi luovaksi harrastukseksi: kyselyn mukaan tytöistä 23% ja pojista 19% tekee käsitöitä. Valokuvausta puolestaan harrastaa 20%, kuvataidetta 19%, kuvien tekemistä tietokoneella 17%, videokuvausta 6%, sarjakuvia 3% ja graffiteja 1%. Tässä selvityksessä tullaan tarkastelemaan sitä, mikä on Helsingin nuorisoasiainkeskuksen visuaalisen taidon ja taiteen toiminnan rooli nuorten luovan toiminnan tukemisessa.

Perinteisesti tästä toimintamuodosta on käytetty kädentaitojen käsitettä, mutta toiminnan monimuotoisuudessa on ollut tarvetta laajemmalle kattokäsitteelle. Visuaalisen taidon ja taiteen käsite kattavuudessaan voi aiheuttaa hämmennystä sen sisällöstä ja käsitteellinen kirjo ilmenikin minulle heti toimintaan tutustuessani. Määrittellessäni käsitteen alle niputtuvia toimintamuotoja perinteiset kädentaidot ja askartelu ovat sen yksi alalaji. Myös valokuvaus ja video ovat olleet perinteisesti osa visuaalisen taidon ja taiteen kentän aluetta, mutta digitalisoitumisen ja viestinnällisen roolinsa takia se liitetään nuorisoasiainkeskuksen linjauksessa nykyään vahvemmin mediaan. Nämä rajapinnat ovat kuitenkin häilyviä, joten median visuaalinen ulottuvuus on huomioitu tässä selvityksessä.

Tämän selvityksen osalta visuaaliseen taitoon ja taiteeseen sisältyvät siis seuraavat osa-alueet:

- kuvataide (piirustus, maalaus, keramiikka, kuvanveisto, ympäristötaide, tilataide, graffiti)
- kädentaidot (tekstiili-, puu-, kivi-, metallityöt)
- askartelu (tuunaus, paperi-, helmityöt; sekamateriaalit)
- muotoilu (design)
- media (valokuvaus, video, elokuva, animaatio)

Toimialan nimessä esiintyvä käsite ”taide” voi synnyttää monenlaisia tulkintoja. Kuinka taide määritellään? Nuorisobarometrin laatija Sami Myllyniemi ei tarttunut melko mahdollomaan tehtävään määritellä taide, vaan antoi nuorille mahdollisuuden tuoda esille oma käsityksensä siitä. Perinteisesti elitistiseltä kalskahtava käsite saa laajemman merkityksen, kun määrittelijänä ovat nuoret: heille taiteen keskeisimmät merkitykset olivat elämyksellisyys, uusien ja kriittisten näkökulmien kanavana toimiminen ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Nuorten mukaan taiteella on merkitystä myös itsetuntemuksen, suomalaisen identiteetin ja eri kansojen lähentymisen kannalta².

Opetusministeriön Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – toimintaohjelmassa³ taiteen käsitettä puolestaan on määritellyt. Taide nähdään erityisenä tapana ilmaista itseään ja toteuttaa luovuuttaan. Taiteelliselle ilmaisulle luonteenomaista on se, että tieto, taito, tunne ja tahto vaikuttavat yhdessä, mihin perustuu sen kyky puhutella vastaanottajiaan voimakkaasti. Nuorisotalojen taidetoiminta perustuu nuoren omasta elämäntilanteesta kasvavaan prosessiin, jossa hän pohtii itseään, omaa suhdettaan maailmaan ja oppii tulkitsemaan taiteellista ja kulttuurista merkityksmaailmaa. Luova, monitahoinen ajattelu ja itsensä ilmaiseminen visuaalisin metodein ovat sitä taidetta, mitä nuorisotyön piirissä tehdään.

Taide usein samaistetaan kulttuuriin, joka on käsitteenä entistäkin laajempi ja voi viitata kaikkeen inhimilliseen toimintaan. Kulttuuriin sisältyvät yksilöiden ja ryhmien elämäntavat, joissa ihmiset toteuttavat itseään ja vaikuttavat oman toimintaympäristönsä tai koko yhteiskunnan arvoihin ja käytäntöihin. Visuaalinen taito ja taide on kulttuurista nuorisotyötä, joka on määritelty seuraavasti: ”Kulttuurinen nuorisotyö on yhteiskunnallista ja yhteisöllistä toimintaa, jossa nuori luo ja osallistuu maailmankuvansa ja yhteisönsä rakentamiseen kulttuurin, taiteen ja median keinoin”⁴.

1 Myllyniemi, 2009

2 Myllyniemi, 2009: 66-67

3 Liikanen, 2010: 36

4 Nk: Sisältö edellä - Kulttuurisen nuorisotyön toiminnan suuntaviivat vuosille 2007-2010.

Taiteen ja kulttuurin merkityksistä

Taidetta ja kulttuuria voidaan perustella välineellisesti yhteiskunnallisena moottorina kansallisen kilpailukyvyyn ja talouden tai hyvinvoinnin kasvattajana. Hyvinvointinäkökulmaa tukee laajempi yhteiskunnallinen keskustelu, jossa taide murtautuu talouselämän areenalle ihmisen hyvän elämän tekijänä. Suomalaisessa hyvinvointipoliittisessa keskustelussa taiteen ja kulttuurin merkitys ihmisen hyvinvoinnille on noussut.⁵ Jos hyvinvointia pohditaan tarvittavan taloudellisen vakauden ohi, ajatus palautuu nopeasti yksilön arkeen. Elämän mielekkyys ja merkityksellisyys on edellytys henkiselle, fyysiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Hyvän arjen ja elämän kokemisessa korostuu aineettoman hyvinvoinnin merkitys. Ihmisen voimaantuminen tapahtuu elämysten, luovien voimavarojen, osallisuuden ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen tuloksena.⁶ Tätä kehitystä tukevat arkielämän resurssit, toimintamahdollisuudet ja elinympäristöt.⁷

Toisaalta taiteella ja kulttuurilla on tämän välinearvon lisäksi myös itseisarvo, joka nuorisobarometrin mukaan on enemmistölle nuoria taiteen keskeinen merkitys. Tämä näkökulma sisältää ajatuksen siitä, että kaikella ei tarvitse olla tehtävää, eikä kaiken tarvitse palvella jotain tiettyä päämäärää. Taide luo vapautta ja tilaa. Taiteen itseisarvolla voi olla suuri merkitys hengähdyspaikkana hektisyyden ja tavoitteellisuuden sävyttämässä maailmassa. Ohjaajien haastatteluissa nousi esille tarve tarjota nuorelle rauhallinen, tasavertainen ympäristö, jossa hän saa huomiota ja voi olla vapaa suorittamisesta.

Näiden ulottuvuuksien lisäksi on olemassa myös neljäs, transformoiva näkökulma, joka korostaa kulttuurin ja taiteen muuntavaa voimaa. Se lisää tietoa, luottamusta, sosiaalista pääomaa ja antaa tilaa luovuudelle yhteisön kehittämisessä, sekä rohkaisee uusien ratkaisujen etsimisessä. Näitä taiteen ja kulttuurin monia rooleja ei ole mielekästä tarkastella erillisinä, vaikuttavuus syntyy näiden roolien vuorovaikutuksesta.⁸ Nuorisobarometrin mukaan taiteen hyödyllisyys ja taiteen itseisarvo eivät myöskään nuorten mielestä sulje toisiaan pois.⁹

Julkisten palveluiden kannalta tarkasteltuna taide- ja kulttuuritoiminnan tehtävänä voidaan nähdä näitä neljää ulottuvuutta peilaten nuorten identiteetin kehityksen tukeminen, hyvinvoinnin tuottaminen sosiaalisen vahvistamisen keinoin, toiminnan vetovoimaisuuden lisääminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen.

Yksi Helsingin kaupungin strategisista painotuksista on hyvinvoinnin edistäminen tarjoamalla käyttäjälähtöisiä palveluita, jotka vahvistavat asukkaan omaa osallisuutta ja vastuuta.¹⁰ Nuorten monipuolisten kulttuuriharrastusten mahdollistaminen on eräs keskeisistä prosesseista julkishallinnossa, mikä osaltaan luo myös nuorisosiainkeskuksen kulttuuri-toiminnalle nostetta. Alueellisilla nuorisotaloilla toteutetun asiakaskyselyn tuloksissa kävi ilmi, että nuoret toivovat lisää ammattitaitoisten ohjaajien vetämiä liikunta- ja kulttuuritoiminnan ryhmiä. Palaan myöhemmin siihen, kuinka tähän toiveeseen tullaan vastaamaan.

Nuorisotyön oppimisympäristö on non-formaali, eli sen lähtökohtana ovat nuoren oma motivaatio, sosiaalinen konteksti ja käytännöllisyys. Tämän kaltainen oppiminen vaikuttaa nuoren identiteetin kasvuun, yhteiskuntaan integroitumiseen ja sosiaaliseen muutokseen.¹¹ Nuorisotyötä halutaan sitoa vahvemmin yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen: nuorisosiainkeskus toteuttaa nuorisopolitiikkaa pyrkimyksenään edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta. Aktiivinen kansalaisuus tarkoittaa aktiivista osallistumista poliittiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen elämän osa-alueeseen.¹² Aktiivisen kansalaisuuden päämäärään pyritään osallisuuden tukemisella ja sosiaalisella vahvistamisella. Osallisuudella tarkoitetaan osallisuuden tunnetta, joka koostuu tiedoista, motivaatiosta, taidoista ja vallasta vaikuttaa. Sosiaalisella vahvistamisella puolestaan pyritään tukemaan nuoren elämänhallintaa syrjäytymistä ennaltaehkäisevästi.¹³

Kulttuurinen kansalaisuus on siis yksi aktiivisen kansalaisuuden osa-alueista ja siksi kulttuurisella nuorisotyöllä ja visuaalisen taidon ja taiteen kokonaisuudella on merkittävä rooli tässä ajattelumallissa. Tämä selvitys osoittaa, että visuaaliseen taitoon ja taiteeseen liittyvään toimintaan sisältyy niitä sosiaalisen vahvistamisen elementtejä, mitä nuorisopolitiikan tavoitteiksi ja toimintatavoiksi määritellään: elämänhallinnan vahvistuminen, sosiaalisen vastuullisuuden oppiminen, osallisuuden kokemusten saaminen ja nuoren kasvun tukeminen monipuolisilla harrastuksilla ja nuorisotyöllisin menetelmin.¹⁴

5 ks. esim. Liikanen, 2010; Von Brandenburg, 2008.

6 Liikanen, 2010: Taustamuistio, 25.

7 Hämäläinen, 2009: 6.

8 OPM: Kulttuuri - tulevaisuuden voima, 2010: 17.

9 Myllyniemi, 2009: 66.

10 Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2009-2012.

11 Siurala, 2010: Myötätulessa-projektin seminaari: "Non-formaali oppiminen ja formaali opetus".

12 Siurala, 2007: 45.

13 Nk: Nuorisosiainkeskuksen strategiset tavoitteet.

14 Nk: Nuorisopolitiikan tavoitteet ja toimintatavat Helsingissä

Tärkeä ja merkittävä osa nuorisopoliittista agendaä sekä nuorisoasiainkeskuksen ajankohtaista osallisuuskeskustelua on nuorten vaikuttamisjärjestelmän luominen. Osallisuus ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen ovat kuitenkin ymmärrettävissä poliittista vaikuttamista laajemmin, mikä luo hedelmällisyyttä moniääniselle keskustelulle. Niiden edellytys on kyky poliittis- moraaliseen ajatteluun, jonka vahvistumiseen visuaalisen taidon ja taiteen toiminta vastaa herättämällä vuorovaikutuksellista eettistä pohdintaa. Poliittisen vaikuttamisen, kuten äänestämisen, ohella yhteiskunnallinen vaikuttavuus voi olla elämäntapavaikuttamista, sosiaaliseen ja fyysiseen elinympäristöönsä vaikuttamista, sekä vaikka kantaa ottavaa taidetta. Lähtökohta on yksilön kokemusmaailma, jota visuaalinen taito ja taide voi vahvistaa.

Pieni kronologia visuaalisesta taidosta ja taiteesta helsinkiläisessä nuorisotyössä

Visuaalisen taidon ja taiteen metodia on käytetty nuorisotyössä sen alkuvuosista lähtien. Kuluneiden vuosikymmenten aikana yleinen yhteiskunnallinen avautuminen on muokannut myös nuorisotyön eetosta vahvemmin osallistavaksi ja yhteiskunnallista muutosta vauhdittavaksi. 1950- 70 -luvuilla nuorisoasiainkeskusta edeltänyt nuorisotoimisto pyrki tarjoamaan teollistuvan ja kasvavan kaupungin nuorille mielekästä tekemistä, koska nopeasti kasvaneet lähiöalueet eivät pystyneet tarjoamaan heille tarpeeksi palveluita tai harrastusmahdollisuuksia. Kaupungin keskustassa parveilleet nuoret alkoivat jengiytyä ja tämän kehityksen katkaisemiseksi perustettiin nuorisokahviloita ja kerhokeskuksia, joissa sai alkunsa myöhemmin kulttuuriseksi nuorisotyöksi muovautuva kulttuuritoiminta¹⁵.

Askartelupajat saivat alkunsa moottoriurheilun vauhdittamana. 1950-luvulla moottoripyöräily oli noussut nopeaan kasvuun taloudellisen tilanteen kohentuessa, ja nuorten kiinnostusta moottoriurheiluun tuettiin perustamalla moottorihalleja, -kerhoja ja harjoitusrata Haagaan. Moottorihallien yhteydessä toimi puu-, moottori-, ja metalliaskartelupajoja. Tämä toimintamuodon rinnalle syntyivät laajemmin kädentaitoihin liittyvät askartelupajat.

"Tytöystävillä ei ollut oikein mitään tekemistä kun pojat korjasivat autojaan. Tytöt maalasivat sitten hallien seiniä ja pylviä ja niissä alkoi väri vaihtua lähes viikoittain, joten me päätettiin, että tytöille pitäisi keksiä jotain omaa tekemistä." (Matti Herlevi¹⁶)

Nuorisotyöllä on haluttu tasapuolistaa nuorison harrastusmahdollisuuksia, joten toimintaa on kohdennettu erityisesti heikompiosaisiin nuoriin sekä vähävaraisten järjestöjen tukemiseen. Avain syrjäytymisen estämiseen oli tuolloinkin nuorisoasiainkeskuksessa harrastustoiminnan, vapaa-ajanvieton tilojen sekä työvoiman tiheä alueellinen verkosto. Jengiyöntekijä Heikki Taisto muistelee kulttuuristen metodien käyttöä 1970- luvun erityisnuorisotyössä:

*"Humalistonkadun jengityöhön saatiin vaikutteita englantilaisista erityisnuorisotyökokeiluista. Kadulta löydetyille jengeille kullekin oli varattu oma kerhopäivänsä. Jengityön ideana oli nuorten omatoimisuuden ja toiveiden noudattaminen. Nuorilla oli ratkaiseva päätösvalta toimintaan, hankintoihin ja kaikkeen mahdolliseen. He muun muassa maalasivat huoneet ja valmistivat osan kalustosta. Musiikin kuuntelun ja keskustelun lisäksi nuoret urheilivat, kävivät ilmaisissa elokuvissa, osallistuivat keskusteluiltoihin eri alojen ammattilaisten kanssa, tekivät retkiä, askartelivat, valmistivat omia elokuvia ja harrastivat taiteita."*¹⁷

15 Ilves, 1998, 30.

16 Ilves 1998, 66.

17 Ilves 1998, 79.

1980-luvulla askartelutiloja sisältäneiden alueellisten nuorisotalojen rinnalle syntyivät profiloituneet nuorisotalot, joiden tarkoituksena oli rikastuttaa ja monipuolistaa avoimeen toimintaan perustuneiden talojen toimintaa teatterin, kuvataiteiden, musiikin, video- ja elokuvakasvatuksen sekä kädentaitojen avulla. Nuorten toiminta- ja taidekeskus Narri perustettiin vuonna 1981, Taito- ja taidetalo Cäpsä vuonna 1983 ja Harjun nuorisotalo vuonna 1986. Myös Munkkiniemen nuorisotalolla oli jo silloin kulttuurista toimintaa. Haastattelemani ohjaajat ovat luonnehtineet sittemmin lakkautettuja Narria ja Cäpsää kasvuyhteisöiksi, joiden poikkitaiteellinen sisältö yhdistettynä perinteisiin iltapäivätoimintoihin ovat esimerkki osallistavasta ja kokemuksellisesta kulttuurisesta nuorisotyöstä.

Nuorisotyöttömyyden kasvaessa nuorten työllistäminen nousi nuorisoasiainkeskuksen yhteiskunnallisesti merkittävimmäksi toimialaksi. Vuonna 1983 aloitettiin verstastoiminta, joka oli tarkoitettu kaikkein vaikeimmin työllistettäville nuorille. Tätä varten perustettiin kaksi verstasta, puutyö- ja metalliverstas, joissa kummassakin työllistettiin kerrallaan 6-8 nuorta. Verstaissa korjattiin ja huollettiin moottoriajoneuvoja, tehtiin metallitöitä, valmistettiin puuhuonekaluja ja korjattiin nuorisoasiainkeskuksen toimitiloja. Ohjaajiksi palkattiin vankan ammattitaidon ja pitkän uran nuorisotyössä tehneet henkilöt. Työpajoissa oli kiinteä työaika ja vaadittiin säännöllistä työssäkäyntiä. Tavoitteena oli auttaa nuoren elämänhallinnan kehittymistä kannustamalla nuoria opiskeluun sekä auttamaan heitä koulutusvaihtoehtojen ja ammatin valinnassa.

Nuorten elämänhallintaan annettiin eväitä myös 1990-luvun taide- ja mediapajatoiminnalla, jonka perustehtävänä oli vaikuttaa työttömien nuorten identiteetin vahvistumiseen. Tuolloin oli tavoitteena vakinaistaa nuorten työpajat osaksi kulttuurista nuorisotyötä, jossa yhdistyivät nuorisotyön nuoren identiteettiä ja itsetuntoa edistävä ote, sekä erityisnuorisotyön nuoren elämänhallintaa ja vastuullisuutta edistävä ote.¹⁸ Työskentely oli poikkitaiteellista ja tulokset pajojen vaikuttavuudesta nuorten elämään olivat loistavat. Helsingissä kehitetty työpajatoiminta toimi esimerkkinä ympäri Suomea perustetuille työpajoille.¹⁹ Vuosikymmenen puolivälissä nuorten työllisyysyksikkö kuitenkin siirrettiin pois nuorisoasiainkeskuksesta sen ja nuorisolautakunnan vastustuksesta huolimatta.²⁰ Yhteys työpajojen ja nuorisoasiainkeskuksen visuaalisen taidon ja taiteen toiminnan välillä jatkuu kuitenkin edelleen.

Nuorten omaehtoiselle kaupunkikulttuurille luotiin edellytyksiä avaamalla nuorisokulttuurin elävöitymistä vauhdittama kulttuuriareena Gloria ja luomalla alueellista yhteistyöverkostoa kulttuuriasiainkeskuksen kanssa. 90-luvun kukoistuksen aikana saivat alkunsa koko kaupungin kattavat taidetapahtumat, joissa nuoret olivat sisällöllisesti tuottavissa ja luovissa rooleissa. Nuorisoasiainkeskus toteutti myös alueellisia tapahtumia ja konsertteja. Nuorisotyön sisällöllisen ja nuorille syntyvän arvon lisäksi oivallettiin, että onnistuneilla projekteilla on nuorisoasiainkeskukselle suuri imagollinen arvo.²¹ Kansainvälinen toiminta oli myös tuolloin vahvaa, nuoret osallistuivat kansainvälisiin vaihto-ohjelmiin ja poikkitaiteellisiin tapahtumiin ulkomailla. Taidekeskeisen ja korkeakulttuuriin liittyvän kulttuurikäsitteen rinnalle haluttiin tuoda uusia näkökulmia nostamalla esiin voimakkaasti ihmisen luovuudesta ja omaehtoisuudesta kumpuava osallistuva kulttuurinen toiminta.²²

Toiminnan suunnittelua ja kehittämistä vauhdittivat aluksi epäviralliset kulttuuriset työryhmät. Kulttuurisia nuorisotyön metodeja organisoitiin 1990-luvulla tiimeistä muodostuvaksi kulttuuriverkostoksi, joka toimi innovatiivisuuden ja kehittämisen pohjalta. Näitä tiimejä olivat musiikki, teatteri/draama, tanssi, vaihtuvat projektituotannot, monikulttuurisuus ja visuaalisen taidon ja taiteen piiristä kädentaidot, graffiti ja video/media.²³ Videotoiminta oli tuolloin todella merkittävä toimintamuoto, koska taltioimiseen tarvittava laitteisto oli harvinaisempaa ja kalliimpaa. Videopajoilla nuoret saivat käyttää nuorisoasiainkeskuksen laitteita ja ohjausta. Nuoret videon tekijät olivat myös hyvin aktiivisia: yli 100:sta nuoresta koostuva Vivid ry toimi visuaalisesta ilmaisusta kiinnostuneiden yhteisönä. Sittemmin videoon liittyvä toiminta on muovautunut teknologian kehittyessä ja nykyään nuorisotalolla voi saada ohjausta esimerkiksi kännykkäleffan tekemiseen.

Työryhmä voi myös itsessään toimia kantaaottavana elimenä eli toimia välittäjänä nuorten ja kaupungin hallinnon välillä. Graffitityöryhmä laati lausunnon sekä toimenpideohjelman, jonka tavoitteena oli nostaa graffitin merkitystä taiteena ja nuorisokulttuurin yhteiskunnallisena viestijänä. Tämän mahdollistamiseksi haluttiin, että Stop Töhrille –kampanjan budjetista olisi ohjattu osa visuaaliseen kulttuurikasvatukseen.

18 Nk: Toimintasuunnitelma 1997.

19 Ilves, 1998: 56-7.

20 Ilves, 1998: 9.

21 Nk: Toimintasuunnitelma 1997.

22 Nk: Nuori kulttuuri tilan luojana.

23 Nk: Toimintasuunnitelma 1997.

”Nuorisoasiainkeskus toteaa, että vahvistamalla ja lisäämällä visuaalista kuvanlukutaitoa sekä suuntaamalla resursseja nuorten visuaaliseen media-, kuvataide-, ja ympäristökulttuuriin vaikutetaan myönteisesti nuorten näkemykseen kaupunki-estetiikasta.”²⁴”

Työryhmä halusi siis osaltaan tuoda laaja-alaista ajattelua graffitikeskusteluun ja nostaa sen merkitystä yhteiskunnallisena puheenvuorona.

Kädentaitojen työryhmä on puolestaan nuorisoasiainkeskuksen pisimpään toiminut työryhmä, jonka pyrkimyksenä oli koulutuksilla ja työtään kehittävänä työryhmänä pohtia ja nostaa kädentaitojen identiteettiä nuorisotyössä. Ryhmä toimi muutaman vuoden opintopiirinä. Ohjaajien laaja-alainen ajattelu sai lisää puhtia, kun laki taiteen perusopetuksesta astui voimaan vuonna 1992. Aika oli kypsytynyt uudelle ajattelulle, jota liikkautti taiteen perusopetukseen liittyvässä lainsäädännössä esiintyvä käsityön määrittely yhdeksi taiteen alalajiksi. Kädentaidot alettiin siis tuolloin nähdä osana laajempaa visuaalisen taiteen ja ilmaisun kenttää.

Taiteen perusopetuksessa haluttiin olla mukana siihen liittyvän kulttuurisen demokratisointiprosessin takia: kaikille nuorille haluttiin tarjota tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua taidetoimintaan heidän sosioekonomisesta taustastaan riippumatta. Kädentaitojen epävirallisen työryhmän yhteyteen perustettiin vuonna 1996 taiteen perusopetuksen työryhmä, joka laati opetussuunnitelman taiteen perusopetuksen tavoitteista nuorisotalon non-formaalissa oppimisympäristössä.

Taiteen perusopetuksen työryhmä oli vahva ammatillisesti orientoitunut ryhmä, joka on kehittänyt ja arvioinut taiteen perusopetuksen toteutumista nuorisotalon oppimisympäristössä sekä toteuttanut säännöllistä, tavoitteellista koulutusta perusopetuksen ryhmien ohjaajille. Työryhmä toimi tiimimäisesti ja oli sitoutunut tavoitteellisesti niin ryhmänä kuin henkilökohtaisestikin: kukin jäsen laati itselleen oman henkilökohtaisen työssäkehittymissuunnitelmansa. Ohjaajat suunnittelivat innovatiivisen luovin metodein toteutetun koulutuksen, johon kutsuttiin asiantuntijoita luennoimaan. Taiteen perusopetuksen suunnittelussa yhdistettiin ja tehtiin näkyviksi niin nuorisotyölliset kuin taiteen opetuksen tavoitteet, minkä ohjaajat kokivat haastavana sekä kiinnostavana.

Tämän pitkän valmisteluprosessin tuloksena aloitettiin taiteen perusopetus kahdeksalle ryhmälle kuudella eri nuorisotalolla. Taiteen perusopetuksen on koettu syventäneen kädentaitojen ohjaajien pedagogista ulottuvuutta, se edellytti ohjaajilta enemmän pohdintaa ja sisältöjen miettimistä. Tämän työskentelymallin vahvuudet ja hedelmää kantaneet tekijät ovat olleet sen tarkasti suunnitellut sisällöt, joita toteutettiin tavoitteellisesti, mutta niin, että nuorten toiveille ja kiinnostuksen kohteille jäi liikkumavaraa. Koska ryhmään sitoutuminen oli pitkäjänteistä, nuorten kasvua ja kehitystä pystyttiin refleктоimaan yhdessä pidemmällä aikavälillä. Ryhmät olivat heterogeenisiä ja ohjaajat oppivat tuntemaan nuorten vanhemmat. Taiteen perusopetuksen ja siihen liittyneen koulutuksen myötä visuaalisen taidekasvatuksen hedelmä lähti kypsyämään, ja se tuottaa satoa vielä tänäkin päivänä.

Vuonna 2001 laadittiin ensimmäinen strategia, ”Nuori kulttuuri tilan loijana”. Sen tavoitteena oli määritellä kulttuurinen nuorisotyö, kuvata sen keskeiset tavoitteet ja tehtävät, linjata tulevaisuuden kehityksen suuntaviivat ja luoda kulttuuriselle nuorisotyölle rakenne nuorisoasiainkeskuksen organisaatiossa.²⁵ Strategian lähtökohta oli käsitys siitä, että on olemassa tiettyjä merkityksiä, jotka ovat pysyviä riippumatta laajemmista muutostekijöistä, ja joita kulttuurinen nuorisotyö tukee. Näitä merkityksiä ovat luovuus, liittymisen tarve, itseilmaisus, arvostuksen kokeminen sekä osallisuus.

Kulttuurisen nuorisotyön piirissä käytiin myös osallisuuskeskustelua:

”Kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla on hiljalleen siirrytty vaikenemisen kulttuurista kohtaamisen kulttuuriin. Tällöin työkaluina ovat vuorovaikutus- ja ilmaisutaidot, luovuus, voimavarakeskeinen työote sekä vaihtoehtoiset ajattelu- ja toimintamallit. Myös medialukutaito ja tietotekniikan hallitseminen muodostuvat osallisuuden välineiksi. Tämä on tärkeä osa sitä kulttuurisen vaikuttamisen prosessia, jolla nuoret pystyvät vaikuttamaan yhteiskuntaamme. Tällöin nuorisotalojen kyettävä tunnistamaan toimintansa tavoitteellisenä kasvuympäristönä ja kehittämään tiloihin kulttuurinen arvopohja.”²⁶”

Vuonna 2003 tapahtui suuria murroksia. Organisaatiomuutoksen yhteydessä kulttuurisen nuorisotyön toimisto virallistettiin ja Cäpsä ja Narri lakkautettiin säästösyihin vedoten. Toimintoja uudelleen sijoitettaessa kävivät ilmi tilaratkaisujen sosiaaliset vaikutukset ja toimintojen uudelleen käynnistämisen haasteet. Tilanteesta kertynyttä kokemuksellista tietoa voisi hyödyntää vielä tänäkin päivänä, koska tämä problematiikka on edelleen läsnä tilaratkaisuja tehtäessä. Cäpsän toiminnot päätettiin siirtää Itäkeskuksen nuorisotaloon, mihin täten syntyi Visuaalisen taidon ja taiteen talo Valtti.

24 Nk: Stop Töhryille talousarvioaloite, esitys.

25 Nk: Sisältö edellä.

26 Nk: Nuori Kulttuuri tilan loijana, 9.

Ohjaajat eivät muutostilanteesta lamaantuneet, vaan ennen kuin toiminta oli edes pyörähtänyt kunnolla käyntiin, järjestettiin jo ensimmäinen Nuori Taide –näyttely. Näyttely pystytetään edelleen joka kevät vaihtuvalla teemalla. Näyttelyn tarkoituksena oli tuoda esille helsinkiläisten nuorten ajatuksia ja tunteita elämästä, maailmasta ja taiteesta.

Vuonna 2004 virallistettiin myös kädentaitojen työryhmä ja se sai nimekseen visuaalisen taidon ja taiteen työryhmä. Työryhmän tehtäväksi on määritelty kulttuurisen nuorisotyön luominen ja kehittäminen visuaalisen taidon ja taiteen keinoin, mikä tarkoittaa pedagogisten menetelmien kehittämistä, ohjaajien kouluttamista ja verkottamista sekä aineistojen luomista. Työryhmän toimikausi vahvistetaan määrääjain ja se toimii edelleen.

Työryhmä toimii kokemuksellisesti oppivan organisaation periaatteiden mukaisesti, joten toimintamalleista keskeisimmät ovat reflektointi ja dialogi. Työryhmän olemassaolon alkuvuosina sen toiminta keskittyi vahvasti koulutukselliseen tukitoimintaan, mutta vuosien saatossa painopiste on kallistunut operatiiviseen toimintaan tapahtumatuotantojen parissa. Koulutuksellinen toiminta sisältää vertaiskoulutuksen, ammattilaisalustukset ja –luennot, opintomatkat, sekä henkilökohtaisen koulutautumisen. Koulutuksellinen toiminta koetaan kuitenkin edelleen tärkeäksi, ja sitä pyritään toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan.

Kulttuurisen nuorisotyön strategiaa päivitettiin vuonna 2006, jolloin strategiatyöryhmä tuotti suuntaviivat vuosille 2007-2010, ”Sisältö edellä”. Samana vuonna ilmestyi kulttuurisen nuorisotyön pedagogiikkaa näkyväksi tekevä kirja ”Voimatarina nuorisotyössä”. Voimatarina-kirjassa kuvataan neljässä nuorisoryhmässä tapahtunutta tarinatyöpajatyökentelyä, jonka tavoitteena oli tuottaa nuorille kokemus omasta itsestään. Visuaalinen taito ja taide on vahvasti läsnä tässä metodissa. Kirja syntyi nuorisotyöntekijöiden tarpeesta syventää ammatillista osaamistaan ja aikamme sanelemasta tarpeesta kehittää uudenlainen tapa nuorten kohtaamiseen. Voimatarina-kirja tunnetaan hyvin ympäri Suomea kulttuurista nuorisotyötä tekevien ihmisten keskuudessa ja sitä arvostetaan erityisesti siksi, että se on harvinainen kulttuurisen nuorisotyön rikasta sisältöä esiin tuova teos.

2000- luvun diskurssiksi nuorisotyössä on edelleen kasvamassa osallisuus, vaikka tematiikka on toki elänyt ja tiedostettu jo aikaisempinakin vuosikymmeninä. Kulttuurisen nuorisotyönkin piirissä paneudutaan tähän aiemminkin mukana eläneeseen teemaan laatimalla määritelmä sekä järjestämällä seminaari kulttuurisesta osallisuudesta nuorisotyön kontekstissa.

Tämän selvityksen kirjoittamishetkellä eletään mielenkiintoisia aikoja niin uudenlaisten toimintakeskusten toimintojen käynnistyessä, kaupungin kulttuuriin ja nuoriin liittyvien uusien strategioiden syntyessä, kuin kulttuurisen nuorisotyön toimiston saadessa kauan kaivatun päällikkönsä. Tämä tilanne on erityisen hedelmällinen visuaalisen taidon ja taiteen merkityksen tarkastelemiselle koko viraston toiminnan kehittämisen näkökulmasta.

Kartoitus visuaalisen taidon ja taiteen metodin käytöstä nuorisotyössä

Jotta jonkinlainen kokonaiskuva visuaalisen taidon ja taiteen käytöstä nuorisotyössä syntyisi, olen tehnyt kartoituksen ristiinvertailemalla nuorisotaloille lähetetyn kyselyn tuloksia, nuorisosiainkeskuksen esitteiden ja nuorisotalojen internetsivustojen tietoja, sekä haastatteluissa ilmenneitä toimintoja metodin käytön laajuuden esiintuomiseksi. Toiminnan sisällöllinen ja pedagoginen syvyys vaihtelee, joten kartan on tarkoitus lähinnä osoittaa toiminnan alueellista jakautuneisuutta sekä yleisyyttä.

Visuaaliseen taitoon ja taiteeseen liittyvää toimintaa löytyy alueellisilta nuorisotaloilta, joihin kuuluu myös Kontulan nuorten toimintakeskus Luuppi suurine teknisine tiloineen, sekä keskitetyistä kulttuurisista toimipaikoista: Harjun ja Kipinän nuorisotalot ja toimintakeskus Happi. Nuorisotalo Kipinä sijoittuu avoimen toiminnan puolestaan huolimatta keskitettyjen palvelujen osastoon siksi, että sen visuaalinen taito ja taide-toiminta on hallinnollisesti keskitettyjen palvelujen alla. Tarkastelen osastoja listauksessa erikseen ja palaan myöhemmin osastojen väliseen suhteeseen.

ALUEELLISTEN PALVELUJEN OSASTO

Alueellisilla nuorisotaloilla visuaaliseen taitoon ja taiteeseen liittyvä toiminta on muodoltaan yleensä kerho-, työpaja- tai avointa toimintaa. Toiminnasta vastaavat nuorisotalojen ja järjestöjen ohjaajat sekä nuorisotaloilla työskentelevät työllistetyt. Myös tuntityöntekijöitä palkataan järjestämään toimintaa, mutta taloudelliset raamit eivät yleensä tue erityisosajien palkkaamista. Toiminnan sisällön syvyyttä on mahdotonta arvioida kattavasti sen monimuotoisuuden takia.

Eteläinen nuorisotyöyksikkö

- Lauttasaaren nuorisotalo (kädentaitokerho)
- Ruoholahden nuorisotalo Koralli (avoim askartelutoiminta, syksyllä 2010 alkaa graffitikerho)
- Töölön nuorisotalo (askartelu)

Keskinen nuorisotyöyksikkö

- Koskelan nuorisotalo (askartelukerho, kesätoiminta)
- Kumpulan toimintatalo (Nuoret kotkat) (iltapäiväkerho, taidekerho, nuorten verstaas-toiminta päättyy, toimintoja pyritään jatkamaan muualla)

Läntinen nuorisotyöyksikkö

- Munkkivuoren nuorisotalo (Kalevan nuorten uudenmaan piiri ry) (kädentaitokerho, taidekerho, neulonta- ja virkkauskerho)
- Pitäjänmäen nuorisotalo (avoimet työpajat, syksyllä 2010 alkaa media- ja taidekerho)
- Pikku-Huopalahden nuorisotalo (syksyllä 2010 alkaa kuvataidekerho)

Haaga-Kaarelan nuorisotyöyksikkö

- Haagan nuorisotalo (avoin askartelutoiminta)
- Kannelmäen nuorisotalo (tällä hetkellä ateljeetila vuokrattu ulkopuolisille toimijoille, jotka järjestävät tilassa kädentaitotoimintaa)
- Malminkartanon nuorisotalo (syksyllä 2010 alkaa leffakerho)

Pohjoinen nuorisotyöyksikkö

- Oulunkylän nuorisotalo Nuotta (avoin valokuvaustoiminta, syksyllä 2010 alkaa valokuvauskurssi)
- Pakilan nuorisotalo (kädentaidot)
- Fallkullan kotieläintila (askartelu, kädentaitoja tapahtumien yhteydessä, lehtiryhmä)
- Malmin nuorisotalo (käsityökerho, kädentaitojen työpaja, iltapäiväkerho)
- Jakomäen nuorisotalo (askartelukerho)
- Suutarilan nuorisotalo (askartelupaja, syksyllä 2010 alkaa kaksi kädentaitokerhoa)
- Tapulikaupungin nuorisotalo (askartelukerho, syksyllä 2010 alkaa kädentaitokerho)

Kaakkoisen nuorisotyöyksikkö

- Roihuvuoren nuorisotalo (kädentaitojen paja)
- Vartiosaaren kesätoiminta (kädentaidot)

Itäinen nuorisotyöyksikkö

- Kivikon nuorisotalo (Kalliolan nuoret) (avoin askartelutoiminta)
- Kontulan toimintakeskus Luuppi (puu- ja kivityöpaja)
- Laakavuoren kumppanuustalo (Helsingin Minijellonat ry ja Helsingin NMKY) (iltapäivätoiminta, iltapäiväkerho, avoin kädentaitotoiminta)

Vuosaaren nuorisotyöyksikkö

- Kallahden nuorisotalo (kädentaitopaja)

Helsingfors svenska ungdomsarbetsenhet

- Ungdomsgården Rastis (avoin verstastoiminta)
- Ungdomsgården Sandels (avoin kädentaitopaja, syksyllä 2010 alkaa kädentaito- ja valokuvakerho)

Tyttöjen talo (kuvataideryhmä, avoin kädentaitotoiminta)

KESKITETTYJEN PALVELUJEN OSASTO

Keskitettyjen palveluiden toimistossa toimintamuodot painottuvat pidempiaikaisempaan pienryhmätoimintaan ja avoimiin pajoihin. Toimintaa järjestävät vakituiset nuoriso-ohjaajat ja tuntityöntekijät, joilla on sekä nuoriso-ohjaajan että taidealan koulutus.

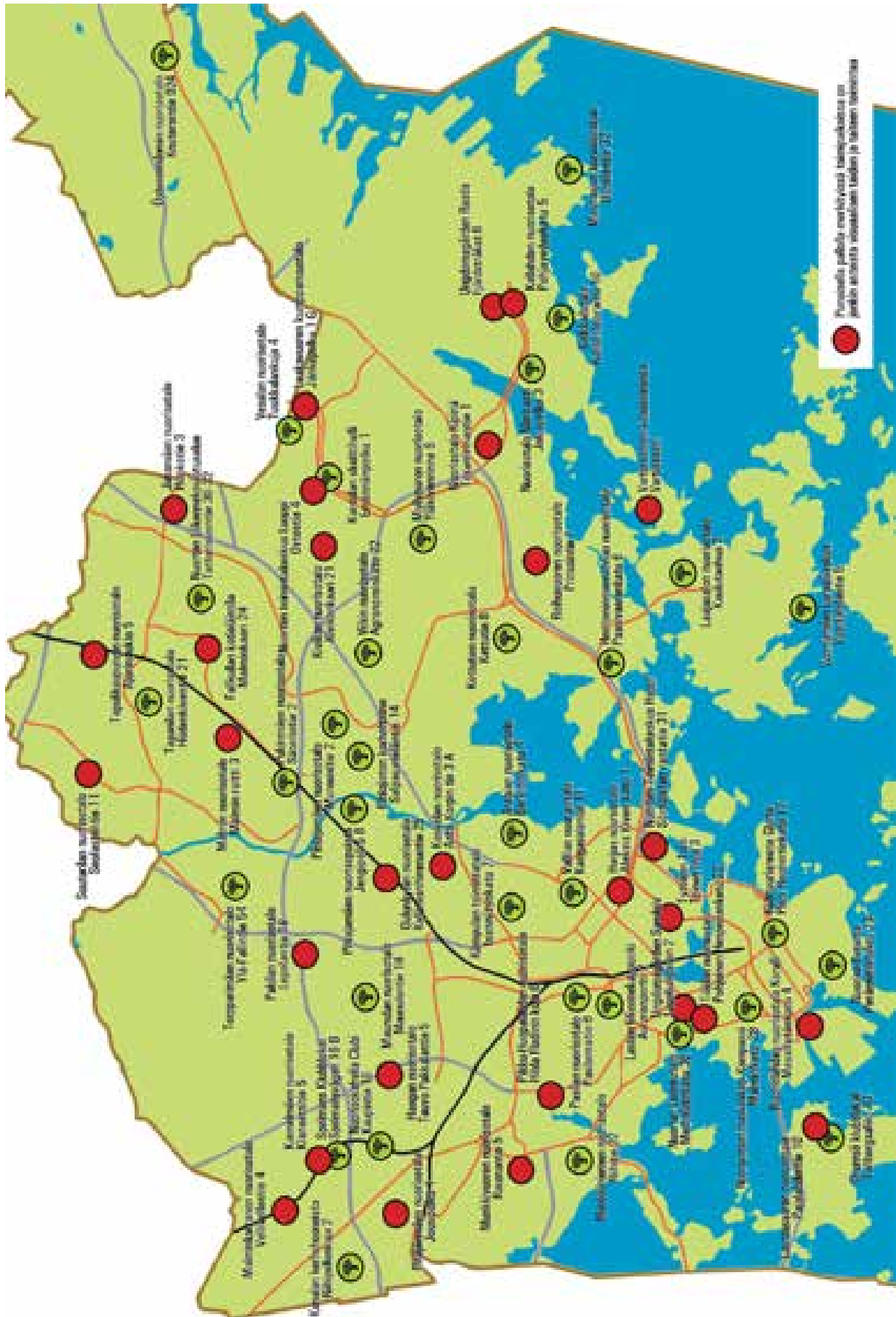
- Harjun nuorisotalo (kuvataideryhmät, keramiikkaryhmät, kädentaitoryhmät, valokuvausryhmät, avoimet työpajat, viikonloppuleirit, päiväleirit)
- nuorisotalo Kipinä (kuvataideryhmät, keramiikkaryhmät, tekstiiliryhmät, avoimet työpajat)
- nuorten toimintakeskus Happi (avoimet työpajat, kurssit)

Toimintamuotoja

Pienryhmätoiminta

Pitkäjänteinen pienryhmätoiminta on perinteinen visuaalisen taidon ja taiteen toiminnan muoto. Tähän toimintamuotoon kuuluvat erilaiset taideryhmät sekä kerhot. Ryhmän elämäнкаari voi olla hyvinkin pitkä ja sen koko on vaihteleva. Ryhmillä on tietyt "ikärajat", mutta niitä ei seurata ryppyotsaisesti –ryhmän dynamiikka on ensisijaisen tärkeää. Pienryhmätoimintaa pyöritettäessä on havaittu, että pitkän kaaren luomiseksi nuorten tulisi päästä ryhmiin jo varhaisnuoren iässä.

Nuorisotalojen pienryhmätoiminta mukaillee koulun lukuvuoden kausirakennetta, se on jaettu kevät- ja syyskauteen. Pienryhmätoiminta on vahvinta tällä hetkellä Kipinän ja Harjun nuorisotaloilla. Kipinän nuorisotalolla kokoontuu n. 15 ryhmää ja Harjussa n. 7 ryhmää viikoittain. Alueellisilla nuorisotaloilla pyörii syksyllä 2010 yhteensä n. 17 askartelutai kädentaitokerhoa. Nuorisoasiainkeskuksessa toimii siis karkeasti laskettuna n. 40 ryhmää. Toimintakeskus Hapen Nuorten median piirissä kokoontuu nuorten tuotantoryhmiä tekemään livetaltiointeja eri tapahtumista ja konserteista.

Osallistuin selvityksen laatimisen aikana neljän nuorten ryhmän taidetoimintaan. Keskustelin kahdenkymmenenviiden nuoren kanssa heidän harrastuksestaan. Monet heistä käyttävät nuorisotalolla karttunutta osaamistaan myös kotona, mutta välineiden sekä luovaa prosessia ja sen loppuunsaattamista tukevan ohjauksen puutteessa kotona harrastamista ei koeta yhtä mielekkääksi. Suurin osa haastatteleistani nuorista tulee kodeista, joissa ei harrasteta kulttuuria.

Nuorten kuvaukset koulun kuvaamataito- ja käsityöopetuksesta kertoivat formaalin oppimisympäristön asettamista paineista luovuudelle.

"...koulussa ku on kauhee kiire ja tarkka aikataulu et teet puolessatoista tunnissa tän valmiiks, ni se on niin sellasta stressaavaa. Ja sit ku kaikki arvostellaan, kaikki mitä sä teet ni siitä tulee aina "no ysi tosta ja toi meni vähän huonosti"... mut tääl ei oo semmosta." (tyttö, 16)

Koulujen suuret ryhmäkoot vaativat opettajalta auktoriteettiaseman ottamista. Nuorten mielipiteet koulun kuvaamataidon opiskelusta kouluympäristössä liittyivät vahvasti opettajan rooliin tai persoonaan. Pienryhmätoiminta tarjoaa koulu- maailman rinnalle täydentävän oppimisympäristön, jossa ohjaajan rooli ei perustu auktoriteettiin ja rauhallisemmassa tahdissa tehtyjä töitä ei arvostella, vaan niistä keskustellaan yhdessä. Ohjaajan ammattitaito sekä vapaus toiminnan suunnittelussa mahdollistavat suunnittelun vuorovaikutuksessa nuorten kanssa.

Haastattelemani nuoret arvostavat visuaalisen taidon ja taiteen eri muotoja harrastaessaan opettajan tai ohjaajan pedagogiikkaa ja asiantuntemusta, valinnanvapautta, sekä hyviä materiaaleja. Ohjaajien monipuolinen osaaminen, non-formaali oppimisympäristö sekä ohjaajien ammattitaidolla valitut laadukkaat materiaalit näyttäytyivät nuorten haastateltujen perusteella nuorisotoimen visuaalisen taito- ja taidetoiminnan ehdottomiksi vahvuuksiksi.

Työpajat

Työpajatoiminnalla pyritään saavuttamaan niitä nuoria, jotka haluavat tutustua toimintaan tai osallistua lyhytkestoiseen toimintaan kuin pienryhmissä. Työpajoja järjestetään nuorisotaloilla sekä tapahtumien yhteydessä.

Työpajatoiminnalla voi olla joko jokin teema, jolloin tekemistä määrittää ohjaajan tekemä sisällöllinen suunnittelu. Vaihtoehtoisesti työpajalla voi olla avoin teema, jolloin nuori voi tulla työpajaan tekemään haluamaansa asiaa.

"Aikeet taiteeksi! - työpaja 13-26v.

Työpajassa voit tehdä esim. keramiikkaa, painaa kangasta, tehdä kortteja, piirtää tai työstää ja uudistaa kirppareilta löytämiäsi esineitä tai tavaroita. Voit käydä työskentelemässä vaikka vain yhden tai kaksi kertaa tai käydä koko kevään ajan." (Harjun nuorisotalo, kevät 2010)

Työpajojen osuus toiminnassa tulee jatkossa kasvamaan toimintakeskus Hapen myötä syntyneen Värkkäämön tahdittamana. Värkkäämön toiminta perustuu avoimiin ja ohjattuihin työpajoihin sekä nuorten omien ideoiden toteuttamiseen. Työpajojen on todettu istuvan myös alueellisille nuorisotaloille, joissa se rakentuu nuorisotalon avoimen toiminnan jatkeeksi. Tämänkaltaista toimintaa perustuu ateljeetilojen avoimiin oviin, nuorilta tuleviin toivomuksiin sekä ohjaajan innostuneisuuteen herättää nämä toivomukset. Työpajatoiminnan piirissä ollaan tehty nuorisotaloille esimerkiksi sisustusprojekteja, kuten seinämaalauksia tai yhdessä suunnitellut ja ommellut verhot. Lisäksi alueilla toimii puu- ja kivityöpajoja, joihin nuoret saavat tulla tekemään teknisiä töitä, hiomaan kiviä ja tekemään esimerkiksi koruja tai uistimia ohjaajien valvonnassa ja opastuksessa.

Työpajatoiminnassa korostuu suunnittelun ja sisällön tärkeys. Se voi olla tarpeen tullen kevyttä esimerkiksi osaamisen, resurssien tai materiaalien puutteessa, mutta osaavalla ohjaajalla on valtava potentiaali saada syvyyttä myös lyhytkestoiseen toimintaan. Tämän kaltaista toimintaa voi olla nuorelle se kriittinen sykäys, joka kokemuksen kautta tuottaa oivalluksen omasta itsestään ja taidoistaan.

Viikonloppukurssit

Viikonloppukurssit ovat teemoitettuja kaksipäiväisiä sukelluksia, joita järjestetään tällä hetkellä lähinnä Harjun nuorisotalolla. Esimerkkejä viikonloppukurseista vuodelta 2010 ovat: "Emalikorukurssi kuumaa ja hehkuvaa", "Kuvia paperisavilaatoille", sekä "Hullut käsityöpäivät".

Leirit

Kesätoimintaan kuuluvat olennaisena osana kuvataide- ja medialeirit, joita toteutetaan päiväleireinä nuorisotaloilla sekä viikon pituisina yöpymisen sisältävinä leireinä nuorisoasiainkeskuksen kurssikeskuksissa Meriharjussa, Vuorilahdessa ja Bengtsårissa. Kesällä 2010 järjestetään poikkitaiteellinen Loiste-leiri.

Nuorten omaehtoinen toiminta

Omaehtoinen toiminta on myös mahdollista niissä toimipaikoissa, joista löytyy siihen sopivat tilat ja materiaalit. Tämä toimintamuoto kasvaa sen vähäisten resurssivaatimusten takia. Nuorisotalot Kipinä ja Harju tarjoavat nuorille tiloja omaehtoiseen taidetoimintaan. Tilojen tarjoaminen on halvinta mahdollista nuorten taiteilijoiden tukemista ja se on muualla Euroopassa keskeinen kulttuurityön muoto. Kulttuurikeskuksella ei ole tiloja, joita ulospäin vuokrata, joten tässä olisi nuorisoasiainkeskukselle yksi mahdollinen vahvistuva tulevaisuuden suuntaus. Tilankäytön tehostaminen voisi aktivoida nuorisotaloilta löytyviä ateljeetiloja. Eräessä ohjaajan haastattelussa nousi esille myös idea vuokrata ateljeetiloja ammattitaiteilijoiden käyttöön, jotta he voisivat työskennellä ja tehdä projekteja nuorten kanssa.

Toimintakeskus Happi rakentuu nuorten omaehtoista toimintaa tukevaksi. Aulassa toimiva Värkkäämö tarjoaa nuorille mahdollisuuden toteuttaa ideoitaan omin käsin ja Nuorten median tiloissa voi katsella ja analysoida dokumentteja.

Tapahdumat

Visuaalinen taito ja taide toimintakokonaisuutena on mukana tuottamassa sisältöä moneen tapahtumaan. Reaktori, Lokaviikot ja Loiste ovat viraston toteutettavaksi asettamia vuosittaisia suur tapahtumia, kun taas monet alueelliset kaupunginosatapahtumat ja teemaltaan visuaaliselle taidolle ja taiteelle keskeiset tapahtumat ovat päättyneet tapahtumakalenteriin ohjaajien aktiivisuuden johdosta.

Haastattelemani ohjaajat kokivat tapahtumien vahvistavan alueellisesti hajallaan olevien ohjaajien yhteisöllisyyttä, toisiltaan oppimista ja työn kehittämistä, sekä tuovan luovien taiteellisten metodein tehtävää nuorisotyötä esille. Alueellisella puolella työskentelevien ohjaajien kohdalla tapahtumien sosiaaliset merkitykset korostuvat, koska he harvoin tapaavat muita visuaaliseen taitoon ja taiteeseen suuntautuneita ohjaajia. Tapahtumat ovat tällöin erityisen tärkeitä tiedon ja ideoiden vaihtamisen areenoita. Monet aluetapahtumat, kuten esimerkiksi Kallio Kukkii ja Itäkeskuksen Värkäs itä ovat löytäneet tiensä visuaalisen taidon ja taiteen tapahtumakalenteriin ohjaajien toimesta, jotka pyrkivät sitomaan nuorisotalon toimintaa lähialueeseen. Visuaalisen taidon ja taiteen kokonaisuus on osa myös monia nuorisoasiainkeskuksen omia tapahtumia.

Ohjaajien välinen osaamisen jakaminen saa laajemman ulottuvuuden niissä tapahtumissa, jotka toteutetaan pääkaupunkiseudun yhteistyönä. Pääkaupunkiseudun yhteistyösopimuksessa on määritelty kolmen tapahtuman järjestäminen vuosittaiseksi tavoitteeksi (Ääni ja Vimma, Dance Action, Loiste/Pelkkää teatteria). Näistä tapahtumista oleellinen visuaalisen taito- ja taidetoiminnan kannalta on Loiste, joka kesällä 2010 toteutetaan poikkitaiteellisenä leirinä. Tuotekehittäminen on yhteinen vastuu, mutta Helsinki on prosessinomistaja. Vantaalla koetaan, että tulevaisuudessa yhteiselle tuotekehittelylle ja ajan ilmiöiden haistelulle tulisi varata enemmän aikaa. Helsingin antama esimerkki kulttuurisesta

nuorisotyöstä on yhteistyösopimuksen kautta aiheuttanut ryhtiä kulttuurisen nuorisotyön osalta niin Espoossa kuin Vantaallakin, missä pienemmistä resursseista huolimatta kulttuurisesta nuorisotyöstä on tullut näkyvämpää toimintaa.

Tapahtumat rytmittävät toimintakausia, joten niiden toistuvuus ja sisällön huolellinen suunnittelu tekevät tuotannoista vaivattomampaa. Työnjaon suunnittelu ja tasapuolisuus ovat oleellisia tekijöitä henkilöstön kuormittumisen vähentämiseksi.

Reaktori

Reaktori on koko nuorisoasiainkeskuksen yhteinen suur tapahtuma. Reaktorin ajatuksena on tarjota nuorille hiihtoloman aikana monipuolista toimintaa, jota osaltaan tuottaa myös taideosasto. Vuonna 2010 toimintaa toteutettiin visuaalisen taidon ja taiteen, ilmaisutaiteen sekä Nuorten median yhteistyönä. Osastolla nuoret saivat pukeutua roolivaatteisiin, maskeerata itsensä, otattaa valokuvia yksin tai kaveriporukassa, sekä skräpätä taustan valokuvalleen. Lisäksi osastolla oli myös paperikorujen valmistamista sekä kollaasien tekemistä. Yhteistyö koettiin erittäin onnistuneeksi, ja nuorten into oli käsin kosketeltavaa.

“Näe itsesi uusin silmin” – Reaktori 2010

Lokaviikot

Lokaviikot on Reaktorin ohella toinen nuorten loma-aikoihin liittyvä suur tapahtuma. Se tarjoaa nuorille mahdollisuuksia tutustua kulttuurin ja taiteen monimuotoiseen kenttään niin heidän omilla asuinalueillaan kuin kaupungin suurissa taidelaitoksissakin. Tämän syyslomaviikolle ajoittuvan tapahtuman aikana nuoret voivat esimerkiksi tehdä taidetta osallistumalla työpajoihin, sekä käydä teattereissa, näyttelyissä ja teemailloissa. Lokaviikot toteutetaan yhteistyössä Kulttuurikeskuksen, Kaupunginkirjaston, sekä taidelaitosten kanssa. Nuorisoasiainkeskuksen visuaalisen taidon ja taiteen toiminta on kasvattanut tunnettavuuttaan Lokaviikkojen verkostojen avulla.

Lokaviikoilla on tärkeä strateginen asema Helsingin kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutumista tukevana hankkeena. Tapahtumista se yhdistää laajimmin Helsingin kulttuurisen kentän toimijat.

Loiste(leiri)

Vuosikymmenten ajan järjestetty nuorison taidetapahtuma uudistui Nuori kulttuuri –tapahtumasarjaksi, jonka puitteissa on sittemmin järjestetty vuosittain kaksi valtakunnallista tapahtumaa, joista toiseen valitaan esiintyjät seutukuntien karsintojen kautta ja toiseen ilmoittautumisten mukaan. Tapahtumakokonaisuus on aiemmin keskittynyt vuorovuosin teatteriin, musiikkiin ja tanssiin. Vuonna 2002 aluetapahtumaa alettiin järjestää yhteistoimin pääkaupunkiseudun nuorisotoimien kesken, ja viimeisin uusi tuulahdus on kesällä 2010 järjestettävä poikkitaiteellinen Loisteleiri, jossa on nyt mukana myös visuaalinen taito ja taide. Toimintamuoto on nyt ensimmäistä kertaa tasavertaisena muiden kulttuuristen toimintamuotojen rinnalla, joten se ei ole enää lavasteiden tekemistä ja pitelyä. Ohjaajien kannalta leiri on tärkeä verkostoitumisen ja osaamisen jakamisen arena.

Kallio kukkii ja Kallio kipinöi

Kallio kukkii ja Kallio kipinöi ovat kaupunginosafestivaaleja, joita koordinoi Kallion kulttuuriverkosto ry. Kulttuuriverkosto pyrkii rakentamaan yhteisöllisyyttä, sekä edistämään alueen kotoisuutta ja kulttuurista vuorovaikutusta. Tapahtumat syntyivät Harjussa, tavoitteenaan osallistaa ja aktivoida alueen asukkaita ja nuoria vaikuttamaan omaan

elinympäristöönsä. Nämä värikkäät tapahtumat ovat toimineet esikuvana muille alueellisille tapahtumille, koska niissä toteutuu alueellinen aktiivinen kansalaisuus. Harjun nuorisotalon ohjaajat ja nuoret ovat antaneet panoksensa näille värikkäille tapahtumille jo 15:n vuoden ajan. Tapahtuman mittakaavasta kertoo se, että vuoden 2010 kevään Kallio kukkii –tapahtumassa on yli 1000 esiintyjää. Kallio kukkii on edistänyt Harjun nuorisotalon liittymistä omaan lähialueeseensa, ja synnyttänyt eläviä yhteistyöverkostoja. *”Se on elämäntapa!”* (Harjun nuorisotalon nuorisohjaaja)

Kierrätystehdas

Visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajat lähtivät tapahtumaan heti alusta lähtien omasta aloitteestaan, koska kokivat teeman, sisällön ja näkyvyyden oleelliseksi myös nuorisotyön kannalta. Kestävä kehitys sekä yksilön maailmasuhteen pohtiminen ovat teemoja, jotka ovat sisäänrakennettuna visuaaliseen taitoon ja taiteeseen liittyvään toimintaan. Tämä tapahtuma koetaan ohjaajien keskuudessa sellaisena, joka tuo uusia tuulia melko vakiintuneeseen ”keikkakalenteriin”. Se on osoittautunut myös oivalliseksi tavaksi verkostoitua ja esitellä toimintaa käsillä tekemisestä kiinnostuneille nuorille, joita tapahtumasta löytyy ruuhkaksi asti.

Monen äänen festivaali (MOFE)

Keväällä 2010 järjestettiin ensimmäistä kertaa Suomessa poikkitaiteellinen Monen äänen festivaali, jossa nuoret ja nuorten ryhmät kokosivat yhdessä musikaalinomaisen teatteriesityksen. Nuoria oli mukana 100, ja he olivat itse valinneet teemaksi sosiaalisen median: ”Astu peliin”-esitys kertoi sosiaalisen median vaikutuksesta nuorten elämään. Esityksen yhteydessä kulttuuriareena Glorian seinille oli koottu ”Silmäpeliä” –näyttely, jossa esiteltiin Vuosaaren peruskoulun kannanottavaa katutaidetta, Valtin mangaryhmän piirroksia, sekä Hapen Sankarit-ryhmän pelihahmoja. MOFEn lähtökohta on vahvasti nuorten osallisuus.

Värkkäämössä syntyivät upeat puitteet Monen Äänen Festivaalille.

Näyttelyt

Vuosittain järjestettävän koko nuorisosiainkeskuksen visuaalisen taidon ja taiteen kentän, sekä myös ”ulkopuoliset” nuoret kattavan Nuori Taide –näyttelyn lisäksi näyttelytoiminta pyörii kulttuuriareena Gloriassa, Stoa:n kirjaston lastenosastolla, sekä Harjun nuorisotalon kahviossa, jossa nuoret saavat järjestää omia näyttelyitään. Kumpulän kivipajan ohjaaja on järjestänyt näyttelyitä kouluilla toimintaa esitelläkseen. Asemanseudun nuoret ovat kuvanneet ja koonneet ”Mun kaupunki”-näyttelyn, joka oli esillä Kaisaniemen metrotunnelissa. Näyttely toteutettiin yhdessä valokuvaajan kanssa ja liittyi tämän sosiaalialan opintoihin. Näyttelyn tavoitteena oli vahvistaa nuorten identiteettiä helsinkiläisinä ja yhteiskunnan jäseninä kokemuksellisesti. Nuoret korostivat puheessaan sitä, kuinka tärkeää heille oli näyttää muille ihmisille se, kuinka he maailman näkevät ja mitä he näkevät²⁷.

Nuorisosiainkeskuksen piiristä löytyneet nuoret ovat tuottaneet näyttelyitä Helsingin kaupungin taidemuseoon ja Designmuseoon. Näistä projekteista löytyy lisää tietoa verkostoja käsittelevästä kappaleesta.

27 Nuorten haastattelu löytyy A-tuubista: <http://atuubi.yle.fi/videot ja kuvat/id-1003834>

”Pöytä on katettu” –Nuori taide 2006

Hankkeet ja kampanjat

Nuorisoasiainkeskuksessa toteutetaan hankkeita, jotka edistävät nuoren visuaalisen ja medialukutaidon kehittymistä sekä maailmasuhteen luomista. Hankkeet ja kampanjat sitovat visuaalisen taidon ja taiteen toimintaa laajempiin verkostoihin ja muihin toimintakokonaisuuksiin.

Myötätuulessa

Vuonna 2009 alkaneen Myötätuulessa –hankkeen tavoitteena on rakentaa nuorten ja nuorisotyöntekijöiden kohtauspaikaksi nettiaireena. Hankkeen aikana kehitetään myös työssäoppimisen malli, jonka avulla koulutetaan nuorisotyöntekijöitä digitaalisissa taidoissa. Hanketta rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto. Verkkotoimitus vastaa toimintakeskus Hapen nettisivuista, joihin Hapen eri toimijat sekä nuoret luovat sisältöä. Koulutuksellinen toiminta tukee valittuja nuorisotyöntekijöitä heidän verkkotaitojensa kehittämisessä, jotta he voivat sujuvasti työskennellä nuorten kanssa median parissa ja tuottaa nettiaireenalle sisältöjä suoraan omilla nuorisotaloillaan. Suunnitteilla on myös verkkolehti, jota toimittavat nuoret loisivat nuorisotalojen toimintaan ja tapahtumiin liittyviä sisältöjä, kuten videoita, tekstiä, valokuvia ja animaatioita²⁸.

Kuvatoimitus

Valokuvauksella on pitkät juuret kulttuurisessa nuorisotyössä. Se on siirtynyt vahvemmin osaksi mediatuotantoja toimintakeskus Hapen tarjoamien resurssien myötä ja toiminta on päivittynyt digiaikaan.

Kuvatoimituksen ja graafisen tuotannon toiminta käynnistyi kesällä 2009 ja se keskittyi ensin toimintakeskus Hapen graafisen ilmeen ja viestinnän suunnitteluun sekä kehitti valokuvauskoulutusta. Kuvatoimituksen yhteydestä löytyy muotokuvastudio. Vuoden 2010 aikana toiminnan painotus siirtyi tulevan nettiaireenan visuaalisen ilmeen kehittelyyn ja suunnitteluun. Kuvatoimituksen tärkeitä toimintoja ovat myös nuorten ja nuoriso-ohjaajien koulutus visuaalisissa taidoissa (esim. valokuvaus, digitaalinen kuvankäsittely sekä graafinen suunnittelu) sekä yhteistyö Hapen eri toimijoiden kanssa.

Digitaalinen kuva-arkisto

Digitaalinen kuva-arkisto aloitti toimintansa elokuussa 2009. Arkistoon on koottu nuorisoasiainkeskuksen olemassa olevaa materiaalia, jota tullaan päivittämään jatkuvasti kertyvällä materiaalilla. Arkisto on kerännyt esimerkiksi kuvamateriaalia Äänen ja Vimman 15-vuotisen taipaleen varrelta, ja tästä aineistosta koottiin näyttely Gloriaan. Tarkoituksena on arkistoida myös kulttuurisen nuorisotyön historian varrella tehdyt videotallioinnit.

28 Myötätuulessa projektitiedote 1/2010.

Tuotantoryhmät

Audiovisuaalisen taiteen piirissä on syntynyt ryhmittymiä, joissa videosta, valokuvasta ja elokuvasta kiinnostuneet nuoret toimivat yhdessä. Vuonna 2010 aloitettiin kolme mediatuotantoryhmää, Videovirttäjä, Jemmafest ja monikamera-tuotantoyhteistyö Glorian kanssa.

Hyvis

Nuorisosiainkeskus on mukana hyväntekeväisyystoiminnassa lähes kymmenen vuotta toimineen Hyvis-hankkeen kautta. Hankkeen avulla kerätään tempauksittain varoja vaihteleviin kohteisiin suunnattuun hyväntekeväisyyteen. Hankkeeseen on osallistunut nuoria eri nuorisotaloilta sekä erityisryhmiä, jotka ovat käyneet vierailuilla kulttuurisissa toimipaikoissa.

Toiminta käynnistyi kaverikassien keräämisellä Vienan Karjalaan ja Liettuaan. Hyvistöiminta on liitetty mm- Kierrätystehdas-tapahtuman tematiikkaan "Pipoapua pohjolasta"-kampanjan muodossa, jolloin osallistujien panos oli n. 100 työtuntia, tuloksena yli 100 pipoa tai lapasparia. Toisessa tapahtumassa oli kangaspuut, joilla jokainen halukas sai kutoa Hyvis-mattoon oman raitansa. Valmis matto huutokaupattiin kaupungin intrassa ja tuotto lahjoitettiin Unicefille. Lisäksi on toteutettu kynttiläkampanja, jossa nuoret eri nuorisotaloilta valoivat kynttilöitä, joiden myynnistä saatu tuotto ohjattiin opettajan palkkaamiseksi lähes neljäksi vuodeksi Sierra Leonen pakolaisleirille. Pitäjänmäen nuorisotalolla puolestaan yläkoulun oppilaat tekivät seinäsarjakuvan aiheenaan lapsen oikeudet, joka oli esillä koululla sekä Reaktori-tapahtuman maailmanparannuslinikalla. Tällä hetkellä suunnitellaan pidempiaikaista yhteistyöprojektia Sierra Leonelaisen ammattikoululuokan kanssa. Paikallisessa ammattikoulussa on kudottu kaunista kangasta, josta suomalaiset nuoret ideoivat ja valmistavat tuotteita varainkeruuta varten.

Kulttuurisesti kestävä kengät

Vuonna 2009 toteutettiin Kulttuurisesti kestävä kengät -projekti, jossa nuoret tuunasi vanhoja kenkiä vain mielikuvitus rajanaan. Tuunauspajoja järjestettiin Kierrätystehdas- ja Kallio kukkii-tapahtumissa, Valtissa ja Malmin nuorisotalolla. Ohjaajat Milla Botell ja Arja Huotari kertoivat tuunauskokemuksistaan Helsingin Uutisissa 10.10. 2009:

"Botell paljastaa itsekkin innostuneensa tuunauksesta, kun hän oli koulutuksessa.

–Tuunasin vanhat tennarini, jotka ovat ihan riekaleina. En ole voinut heittää niitä pois, mutta niistä tuli taideteos! Tennareita ei voi enää pitää jalassa. Botell tunnustaa, että tuunaaminen oli myös luopumisprosessi.

–Nauhat vaihtuivat rautalangaksi ja koristelin ne "kuolinkelloilla".

Botell hihkuu, että tuunaaminen oli "hirveän hauskaa". Kuvataideohjaaja Arja Huotarikin pitää tuunaamisesta. Hänen avokkaansa, jotka ovat vielä kesken, muuttuvat kannanotoksi ilmastonmuutosta vastaan.

–Sisäpohjissa on pilvien kuvia ja päälle laitan hedelmiä sekä virittelen niihin vielä paratiisin enkeleitä liihottamaan, Huotari suunnittelee.

Hän kutsuu niitä haaveiden kengiksi. Millaiset kengät sinä tekisit?"

Nuorten tuunaamat kengät olivat esillä Kaupungin taidemuseon vitriinissä Kampin metroasemalla ja nuorten toimintakeskus Hapessa.

Fantasy Design

Fantasy Design on Designmuseon aloitteesta nuorisosiainkeskukseen rantautunut kansainvälinen hanke, 2-vuotinen projekti joka päättyy huhtikuussa 2011. Tämä osallistavaa muotoilukasvatusta edistävä hanke toteutetaan museon ja nuorisotoimen yhteistyönä useassa eri maassa. Helsingin nuorisotaloista mukaan hankkeeseen ovat lähteneet Kontulan toimintakeskus Luuppi, nuorten toimintakeskus Happi, sekä Harjun, Kipinän, Roihuvuoren ja Malmin nuorisotalot. Nuoret suunnittelevat ja toteuttavat yhteistyössä läänintaiteilijan kanssa pihan somistus- ja nuorisotalon sisustusprojekteja. Näistä projekteista tehdään prosessikuvaus, joka tulee näkyväksi kansainvälisellä tasolla Fantasy Design- hankkeen nettisivuilla.

<http://www.fantasydesign.org/fd/>

Visuaalinen taito ja taide nuorisotyöllisenä metodina osana laajempaa nuorten taideharrastamisen kenttää

Julkinen sektori tarjoaa helsinkiläisille lapsille ja nuorille taideharrastusmahdollisuuksia usean eri hallintokunnan toimesta. Visuaalisen taidon ja taiteen osalta oleelliset tahot ovat nuoriso-, kulttuuri- ja opetustoimi, sekä taidelaitokset ja kirjastot. Tarkastelen tässä kappaleessa nuorille suunnatun taidetoiminnan jakautumista nuoren elämän ajankäyttölistien osa-alueiden mukaan. Toimintakenttään kuuluu myös järjestöjen ja vapaiden ryhmien moninaista toimintaa, jota ei ole eritelty tämän selvityksen puitteissa.

Nuorten harrastamisen kentstä puhuttaessa tärkeä tulevaisuutta määrittävä tekijä on Helsingin kaupungissa laadittu Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (LASU), joka vastaa lastensuojelulain kunnille asettamaan velvoitteeseen laatia suunnitelma valtuustokausittain lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi kunnassa. Hyvinvointisuunnitelmassa nuorten ikäryhmää (13-20v) koskevat haasteet liittyvät taloudellisesti ja sosiaalisesti heikompiosaisten harrastusmahdollisuuksiin. Lasten ja nuorten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä pyritään vahvistamaan nostamalla vuorovaikutus ja tunnetaitojen kehittäminen lasten ja nuorten tasapainoisen kasvun voimavaraksi. Tähän tavoitteeseen pyritään lisäämällä kulttuuri- ja taidetoimintaa kouluissa sekä kehittämällä vapaa- ja loma-ajan toimintaa kouluikäisille nuorille erityisesti sosioekonomisesti heikommilla alueilla. Painopisteenä on ennaltaehkäisevä tuki, mikä puolestaan asettaa hedelmälliset lähtökohdat nuorten harrastustoiminnan kehittämiseksi. Hyvinvointisuunnitelman tavoite on hallintokuntien välinen yhteistyö, jolle on nyt entistä paremmat mahdollisuudet ja selkeä linjaus.

Nuorten taideharrastamisen kenttää hahmottaessa nuorisoasiainkeskuksen näkökulmasta oleellisin kumppani on kulttuurikeskus. Näiden hallintokuntien välistä työnjakoa on määritelty 80-luvulla, jolloin niiden väliseksi työnjaoksi sovittiin, että kulttuurilautakunta tukee selkeästi kulttuuritoimintaa harjoittavia taiteellisesti pitkälle edistyneitä ryhmiä, kun taas nuorisotoimen rooli oli lasten ja nuorten omaehtoisen kulttuuritoiminnan edistäminen yhteisöissään ja yhteiskunnassa²⁹. Sittemmin roolit ovat limittyneet: molemmat tahot järjestävät nuorille vapaa-ajan taidetoimintaa ja yhteisiä kosketuksia on ollut myös koulu yhteistyön puitteissa.

Eräs edelleen elävä diskurssi on se, että pitkäjänteinen taidetoiminta ei kuulu nuorisotyön piiriin, koska sitä järjestävät nuorille muut tahot, kuten kulttuurikeskus. Huomionarvoista on se, että kulttuuri- ja nuorisotoimen taidetoiminnalla on erilaiset lähtökohdat. Kulttuurikeskus keskittyy puhtaasti taiteeseen ja kulttuuriin, kun taas nuorisoasiainkeskuksen taidetoiminnassa lähtökohta on nuori. Kulttuurikeskuksessa tiedostetaan myös yhtä lailla taiteen ja kulttuurin merkitys ihmisen hyvinvoinnille, mutta nuorisoasiainkeskuksella on vahvempi sosiaalinen näkökulma. Vastuu nuorten taidetoiminnasta koetaan haastatteliemieni henkilöiden (Kulke ja Nk) kohdalla yhteiseksi, ja erojen sijasta halutaan keskittyä voimien yhdistämiseen. Vantaan nuoriso- ja kulttuuritoimi ovat ottaneet esimerkillisen askeleen tässä asiassa. Niiden toimesta on laadittu yhdessä kulttuurisen nuorisotyön tulokortti vuodeksi 2011, joka tekee näkyväksi yhdessä järjestettävät tapahtumat, toiminnan, sekä sisällön kehittämisen, keskeisenä teemanaan nuorten osallisuus. Tulokortin avulla yhteistyö tehdään näkyväksi sekä säästetään henkilöstöresursseja. Olisi toivottavaa, että Helsingissä johtoportaan lisäksi myös toimeenpaneva taso istuisi yhdessä pöydän ääreen pohtimaan yhdessä hallintokuntien roolia, työnjakoa ja mahdollisuuksia koota kaikki kulttuuritarjonta samalle tarjottimelle niin, että nuoren olisi se helppo löytää.

Koulu yhteistyö

Nuorille taidetoimintaa järjestävien kulttuurikeskuksen ja nuorisoasiainkeskuksen toiminta linkittyy myös koulumaailmaan. Kulttuurikeskuksen kohdalla linkki on vahvempi ja rakenteellisempi, nuorisoasiainkeskuksen kohdalla puolestaan Omaura-järjestelmä on toimintarakenteeseen määritelty, mutta muut yhteydet koulumaailmaan perustuvat ohjaajien ja opettajien välisiin henkilökohtaisiin yhteyksiin.

Kulttuurikeskus järjestää ala-asteen oppilaille 5x2-taideopetuskursseja, jotka tarjoavat jokaiselle helsinkiläiselle nuorelle mahdollisuuden taiteen tekemiseen ja kokemiseen ammattitaiteilijan opastuksella. Yläaste- ja lukioikäisille järjestetään kulttuurikursseja, joilla perehdytään tutkivalla otteella elämän eri osa-alueisiin taiteen kautta. Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa tarjoaa monikulttuurisia kursseja ja työpajoja koululaisryhmille.

Yksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kärkihankkeista on lasten ja nuorten vuorovaikutus- ja tunnetaitojen sekä osallisuuden kehittäminen taide- ja kulttuuritoiminnan kautta. Tätä varten laaditaan kulttuurikeskuksen johdolla ja hallintokuntien (kulttuuri-, kirjasto- ja nuorisotoimi sekä opetus- ja liikuntavirasto) yhteistyönä kulttuurikasvatus-

29 Kari Naalisvaara, siteerattu teoksessa Ilves, Kirsi (1998), 151.

suunnitelma, jonka tavoitteena on lisätä kulttuuritarjontaa oppilaiden ja opetuksen käyttöön kaupungin omien kulttuurilaitosten, eri kulttuuritoimijoiden ja koulujen yhteistyönä. Kouluille koulutetaan oppilaista kulttuuriagentit, jotka ovat osallisena suunnitelman toteutumisessa. Nuorisoasiainkeskus on osavastuussa tässä kulttuurikeskuksen vetämässä hankkeessa ja kouluttaa nuoret kulttuuriagentit.

Nuorisoasiainkeskuksen visuaalisen taidon ja taiteen piirissä toimivat ohjaajat ottavat vastaan vierailevia ryhmiä. Koululuokat, erityisluokat sekä Omaura-ryhmät käyvät tutustumassa toimintaan ja saamassa ohjausta. Kumpulan kivipajalta kerrotaan, että siellä ovat esimerkiksi vierailleet viimeisen yhdeksän vuoden aikana n. 70-80 koulun oppilaat. Visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajat korostavat kouluvierailujen merkitystä sille, että toimintaan tulee tätä kautta sellaisia varhaisnuoria, joiden vanhemmat eivät osaa ohjata heitä taidetoimintaan.

Ryhmäytystyötä tehdään erityisesti koululuokkien sekä kohdennetun nuorisotyön vertaisryhmien kanssa, joilla on vaikeuksia saada luokan tai ryhmän sisäistä dynamiikkaa toimimaan. Nuorisoasiainkeskuksen puolella tehtävä ryhmäytystyö saa vahvuutensa ohjaajien osaamisesta sekä erilaisesta roolista opettajaan nähden.

Ryhmäytys on yhteisöllistä, osallistavaa ja sosiaalista taiteen tekemistä. Siinä yhdessä toteutettavalla projektilla on syvempi, ryhmää yhdistävä merkitys, mikä ei välttämättä ole ryhmälle tietoinen. Ideana on se, että jokainen tekee oman osansa suurempaan kokonaisuuteen niin, että yksilön työllä on oma merkityksensä, joka laajenee ja uudistuu kun kokonaisuus kootaan. Tuloksena on jotain yhteistä, yhdessä tehtyä, mikä vahvistaa ryhmän sosiaalista dynamiikkaa.

Omaura

Omaura- ja Jopo-luokat ovat työelämäpainotteinen tapa suorittaa peruskoulun yläasteen oppimäärä. Omaura-luokat on suunnattu niille oppilaille, joilla on vaikeuksia sopeutua koulujärjestelmään. Omaura-luokkien kapasiteetti on yhteensä 80 nuorta. Tällöin peruskoulun oppimäärästä suoritetaan työpaikkaopiskeluna, vierailukäynneillä sekä leireillä. Toiminta tukee nuoren omien vahvuuksien sekä tulevaisuuden mahdollisuuksien löytämistä. Opiskelu painottuu elämyksellisyyteen sekä toiminnallisuuteen. Nuorisotyöllinen lähestymistapa laajentaa nuoren mahdollisuuksia kiinnittyä arkielämään ja yhteiskuntaan. Toiminnasta vastaavat erityisluokanopettajat sekä nuorisotyöntekijät hyödyntävät myös nuorisoasiainkeskuksen visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajien osaamista avartaakseen nuorten kokemusmaailmaa sekä tarjotakseen uusia elämyksiä ja seikkailuja.

Taidetoiminnan käyttämistä metodina ei ole linjattu omaura-luokkien kohdalla, sen käyttö perustuu nuoriso-ohjaajien ja erityisluokanopettajien hyviin kokemuksiin sen toimivuudesta.

”Ei haluta kävellä sellaisen asian ohi, minkä tiedetään tuottavan iloa, järkevää tekemistä ja kasvamista.” (Omaura-ohjaaja)

Erään ohjaajan mukaan omaura-nuoret ovat pääasiassa tekeviä ihmisiä, jotka eivät välttämättä loista perinteisissä koulutehtävissä; heidän lahjakkuutensa ilmenee toisenlaisen toiminnallisuuden ja tekemisen kautta. Visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajien osaamista arvostetaan, koska he osaavat ideoida sisällöltään rikkaita ja monipuolisia työpajoja, jotka laajentavat nuoren kokemusmaailmaa. Kumpulan kivipajalla ovat vierailleet kaikki Omaura-luokat, ja talolta kerrotaan, ettei yksikään nuori ole jättänyt työtään kesken. Kiven ja metallin työstäminen ovat pikkutarkkaa ja kärsivällisyyttä vaativaa toimintaa.

Omauraluokkien ja nuorisoasiainkeskuksen visuaalisen taidon ja taiteen toiminnan kehittämismahdollisuudet liittyvät taidetoiminnan sekä siihen liittyvän osaamisen alueellisen tarjonnan kattavuuteen, sekä sellaisen viraston sisäisen linjauksen tekemiseen, joka tekisi visuaalisen taidon ja taiteen käytön Omaura-luokkien kohdalla näkyväksi, ja täten helpottaisi esimerkiksi aikataulujen yhteensovittamista.

Omaura-luokat perehtyvät visuaaliseen taito- ja taidetoimintaan esimerkiksi Harjun, Kipinän, Kallahden ja Kumpulan nuorisotaloilla sekä toimintakeskus Hapessa. Kallahden nuorisotalon ohjaajat sekä studio- ja ateljeetilat ovat palvelleet Omaura-nuoria hyvin, joten olisi toivottavaa, että näiden toimintojen jatkuvuus varmistettaisiin.

Kohdennettu nuorisotyö

Kädentaitoja ja taidetoimintaa käytetään yhtenä metodina myös kohdennetussa nuorisotyössä. Toiminta on suunnattu erityisiä tukitoimia tarvitseville nuorille ja heidän perheilleen. Nämä nuoret ovat 12-15 -vuotiaita, jotka oireilevat normaalia murrosikää vahvemmin ja joilla on yleensä vaikeuksia vuorovaikutuksen kanssa. Yli 80% heistä tulee toimintaan koulun kautta. Yksilöohjauksen lisäksi nuorille pyritään löytämään oma vertaisryhmä, ja koko prosessia seuraa verkosto, jossa on mukana esimerkiksi koulun edustaja, sosiaalityöntekijä, nuoriso-ohjaaja ja huoltajat. Nuoren elämäntilannetta lähestytään ratkaisukeskeisesti, tukien nuorta omien vahvuuksiensa löytämisessä sekä hänen identiteettinsä kehityksessä.

Yhtenä tukitoimena pyritään löytämään nuorelle mielekästä vapaa-ajantoimintaa nuoren omista kiinnostuksen kohteista ja vahvuuksista lähtien. Taidetoimintaan osallistuvat yleensä sellaiset nuoret, joiden harrastuneisuus on päässyt välillä loppumaan tai jotka haluavat kokeilla sitä. Itsensä ilmaisu taiteen keinoin on myös luontevampaa monelle sellaiselle nuorelle, joilla on vaikeuksia tehdä sitä suullisesti. Toiminta voi olla joko itsenäistä tai vertaisryhmässä toteutettavaa. Jos nuori haluaa harrastaa itsenäisesti, hän voi esimerkiksi mennä mukaan nuorisoasiainkeskuksen pienryhmätoimintaan tai saada yksilöllistä taidekasvatusta kohdennetun nuorisotyön puitteissa. Ryhmille järjestetään myös vahvistavaa taidekasvatusta, tärkeimpänä esimerkkinä Voimatarina- metodin käyttö. Kohdennetun nuorisotyön piirissä työskenteleville ohjaajille järjestetään Voimatarina- koulutusta ja tätä metodologiaa käytetään joko säännöllisesti tai osia siitä ryhmätyksessä. Visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajien osaamista hyödynnetään myös kutsumalla ohjaaja mukaan nuorten vertaisryhmään.

Luotsijakson päätyttyä yhteys ohjaajiin ei katkea äkillisesti, vaan tehdään vielä loppuseurantaa. Nuorten ja vanhempien antamasta palautteesta on käynyt ilmi taidetoiminnan merkitys nuoren sisäiselle kehitykselle.

Niin kohdennetussa nuorisotyössä kuin Omaura-järjestelmässäkin on havaittu, että nuoret eivät yleensä ole itse tietoisia taidetoiminnan merkityksestä identiteetin kehitykselle. Taidetoiminnan merkitys ei välttämättä avaudu nuorille heti, vaan sen elämää rikastavaan vaikutukseen havahtuminen voi tapahtua nuorilta tulleen palautteen perusteella myös myöhemmin: toiminta tuottaa nuorille omanarvontuntoa sekä aineksia itseluottamuksen kehittymiseen, mikä kantaa pitkälle elämään.

Vapaa-aika ja loma-ajat

Vapaa-aikaan sijoittuvaa taidetoimintaa nuorille järjestävät julkisen sektorin tukemana taiteen perusopetuslaitokset, sekä julkiselta sektorilta erityisesti kulttuurikeskus sekä nuorisoasiainkeskus. Taiteen perusoppilaitoksia on Helsingissä n. 50 kappaletta (2008)³⁰. Kulttuurikeskuksen omat kulttuuriset keskittymät ovat Annantalo, kulttuurikeskus Caisa ja aluetalot (Kanneltalo, Vuotalo, Malmitalo, Stoa). Näistä paikoista Annantalo on erityisesti lapsille ja nuorille suunnattu. Visuaalista taidetoimintaa on n. 28:lla nuorisotalolla (2010).

Nuorten vapaa-ajan taide- ja kulttuuritoiminta on nuorisoasiainkeskuksen kannalta merkittävin visuaalisen taidon ja taiteen kenttä. Se muodostaa kaupungin kattavan verkoston, jossa nuori voi saada kosketuksia erilaisiin taiteen muotoihin. Nuorisotalojen non-formaali oppimisympäristö tukee nuoren kokonaisvaltaista kehitystä ja tarjoaa eriasteisia kiinnittymisen mahdollisuuksia edellä esitellyn toimintamuotojen kirjon avulla.

Lapset ja nuoret saavat kosketuksia käsillä tekemiseen myös koulupäivän jatkeeksi järjestetyssä iltapäivätoiminnassa. Iltapäivätoimintaa järjestää opetusvirasto, ja se on ollut myös yksi nuorisoasiainkeskuksen visuaalisen taidon ja taiteen toiminto. Iltapäivätoiminnan kehittäminen hallintokuntien yhteisenä toimenpiteenä on yksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kärkihankkeista ja nuorisoasiainkeskuksen kulttuurisen nuorisotyön toimisto on yksi vastuutaho harraste- ja kerhotoiminnan järjestämisessä. Täten tämän hankkeen edistämiseen löytyy kokemusta ja osaamista nuorisoasiainkeskuksen piiristä.

Kulttuurikeskuksen omalla Annantalolla järjestetään ammattitaiteilijoiden vetämiä kursseja lapsille ja nuorille. Annantalon taidekurssit kattavat 14 taiteenlajia ja ovat kaikkien nuorten käytettävissä. Kurssit ovat hinnaltaan edullisempia kuin taiteen perusoppilaitosten tarjoama opetus ja toimintaan osallistuu n. 700 nuorta vuosittain.

30 Taiteen perusopetus Helsingissä 2008. Tilastoraportti.

Kulttuurikeskuksen nuorten taidekasvatuksen pääasiallinen toimintamuoto on kuitenkin taiteen perusoppilaitosten toiminnan mahdollistaminen avustusten kautta. Niissä taiteellisesti suuntautuneet nuoret voivat opiskella pitkäjänteisesti taiteen eri aloja. Taiteen perusopetus tarkoittaa koulun ulkopuolella tapahtuvaa tavoitteellista taidekasvatusta, joka valmistaa nuoria mahdolliselle korkeakoulu-opiskelulle taiteen parissa. Taiteen perusopetustyöryhmä on linjannut taidekasvatuksen niin, että yleissivistävä koulutus, taiteen harrastaminen ja taiteen perusopetus toimivat toisiaan tukien ja täydentäen. Taiteen perusopetuksen järjestelmän luomisen tavoitteena oli eheyttää taiteen alojen opetustoiminnan heterogeenistä kenttää, sekä tasapainottaa peruskoulun taito- ja taideaineiden aseman rapistunutta tilaa³¹. Taito- ja taideaineiden määrän lisäämisestä uudistuvassa opetussuunnitelmassa on käyty kiivasta yhteiskunnallista keskustelua.

Helsingissä taiteen perusopetusta antavat yksityiset (yhdistyksen, säätiön tai yrityksen pitämät) oppilaitokset. Taiteen perusopetus on valtion organisaatiossa osa yleissivistävää koulutusjärjestelmää ja sen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä päättää opetushallitus. Toiminnan rahoitus koostuu valtionosuuksista, kaupungin rahoituksesta, oppilasmaksuista ja muusta varainhankinnasta. Vuonna 2008 19% helsinkiläisistä kouluikäisistä nuorista osallistui taiteen perusopetukseen ja 2% visuaalisen taiteen (arkkitehtuuri, audiovisuaalinen taide, kuvataide ja käsityö) perusopetukseen³².

Taiteen perusopetus on lähipalvelu ja kuvataidekoulujen verkosto on suhteellisen kattava, joten se palvelee kulttuurista osallisuutta demokratisoiden kulttuuritarjontaa. Perusopetuksen hintataso on kuitenkin suhteellisen korkea, eikä opetukseen osallistuminen ole kaikille helsinkiläisille nuorille mahdollista. Tämän takia on tärkeää luoda jatkumoa taidetoiminnalle hieman eri lähtökohdista, joita voivat olla vähäisempi tavoitteellisuus, erilainen oppimisympäristö ja edullisempi hinta. Näitä tekijöitä palvelevat kulttuurikeskuksen ja nuorisosiainkeskuksen taide- ja kulttuuritoiminta.

Nuorten vapaa-ajan taidetoiminnan kentässä ovat myös erilaiset järjestöt ja vapaat ryhmät. Osasta myös nuorisotalojen visuaalisen taidon ja taiteen toimintaa vastaavat järjestöt ja yhteistyökumppanit. Kumppanuustaloilla taidetoiminta on suhteellisen kattavasti järjestetty ja nuorisotalojen ateljee- ja askartelutilojen vuokraaminen ulkopuolisille toimijoille taidetoiminnan järjestämistä varten on yksi mahdollisesti kasvava toimintamuoto.

Verkostot

Keskitettyjen palvelujen ohjaajilla on runsaasti toiminnan kautta syntyneitä verkostoja. Viimeisin suuri askel otettiin kesällä 2010, kun Loisteleirillä syntyi pääkaupunkiseudun läpäiseviä verkostoja visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajien päästessä työskentelemään yhdessä.

Kipinän nuorisotalolla on yhteistyötä samassa rakennuksessa sijaitsevien kulttuurikeskuksen aluetalon Stoa:n sekä Itäkeskuksen kirjaston kanssa. Siellä käy Omaura-luokkia, erityisluokkia, sekä Vuosaaren nuorisotyöyksikön kautta tulevia ryhmiä ryhmäytykseen. Toimintaan käy tutustumassa myös koululuokkia, tärkein kontakti on Itäkeskuksen lukio. Kipinässä on työharjoittelijoita sekä työssäoppijoita. Yhteistyökumppaniksi kaivataan vahvemmin kulttuurikeskusta ja sosiaalivirastoa, jälkimmäistä erityisesti työttömien nuorten kanssa työskentelyä varten.

Harjun nuorisotalolla on niin ikään vahvat paikalliset yhteistyöverkostot. Harjun nuorisotalo on osa Kallion kulttuuriverkostoa, joka vastaa aluetapahtumista, kuten Kallio kukkii ja Kallio kipinöi. Tapahtumien kautta syntyy uusia verkostoja, esimerkiksi Kierrätystehdas-tapahtuman synnyttämä yhteys Kaapelitehtaalle toi uuden yhteistyökumppanin aluetapahtumaan, kun kierrätyskonttiyritys tuli Kallio Kukkii -tapahtumaan. Helsingin eläinsuojeluyhdistys puolestaan järjesti valokuvanäyttelyn Harjun nuorisotalon kahvilassa, mistä syntyi idea järjestää yhdessä nuorten kanssa pehmoe-läin- koiranäyttely samaisessa tapahtumassa. Harjussa on erityisnuorisotyön vaatimaa osaamista. Siellä käyvät vierailijamassa kaikki Omaura-luokat ja monet koululuokat. Niemikotisäätiön mielenterveyskuntoutujat, Leikkiväki ry:n työpajanuoret, Kehitysvammaliitto ja Harjun koulun kehitysvammaiset nuoret ovat saaneet tiloja ja ohjausta toimintansa järjestämiseen. Hyvis-kampanjaa toteutetaan yhdessä Pakolaisapu ry:n kanssa. Designmuseo on uusi yhteistyökumppani Fantasy Design- hankkeen kautta. Harjussa on ajoittain työharjoittelijoita oppilaitoksista (Humak, Laurea). Yhteys lähellä toimiviin Kallion kirjastoon ja Työväenopistoon on vahva. Ohjaajat ovat tämän lisäksi Kierrätyskeskuksen vakioasiakkaita. Harjussa uudeksi kumppanuudeksi kaivattaisiin Taideteollista korkeakoulua.

Toimintakeskus Hapen kumppanuudet ovat rakentumassa. Tällä hetkellä yhteistyökanava on auki Omaura-nuoriin ja koululuokkiin, erityisesti MOFE:n kautta tutulle Vuosaaren yläasteelle. Designmuseo tuo Fantasy Design-hankkeen myös Happeen.

31 Astor, 2001.

32 Taiteen perusopetus Helsingissä 2008. Tilastoraportti.

Alueellisten nuorisotalojen yhteistyöverkostojen kartoittaminen oli tällä erää liian suuri pala haukattavaksi. Tärkein verkosto toiminnan kannalta oli haastateltavieni mielestä viraston sisäinen osajien verkosto, joka aktivoituu yhteisissä tapahtumissa. Haastattelujen perusteella alueellisilla nuorisotaloilla kouluyhteistyö on pääasiallinen ulkopuolinen verkosto. Yleinen kokemus oli että avoimen toiminnan pyörittäminen ja nuorten kanssa oleminen vaatii kaiken huomion. Verkostot syntyvät ja aktivoituvat spontaanisti.

Designmuseon ja nuorisoasiainkeskuksen välinen yhteistyö käynnistyi vuonna 2008, kun Designmuseo järjesti Lokaviikoille työpajatoimintaa Kontulan toimintakeskus Luupissa. Yhteys nuoriin oli tätä ennen perustunut muotoilukasvatukseen kouluyhteistyön kautta, mutta koska maailmalla oli hyviä esimerkkitapauksia museon ja nuorisotoimen yhteistyöstä, haluttiin kokeilla yhteistyötä nuorten kanssa myös tässä non-formaalissa kontekstissa. Kontulassa nuoret tuunasivat muotoilijan ohjauksessa tuoleja, joista kuusi nuorta kokosi prosessinäyttelyn Designmuseoon. Kokemus oli museolle tärkeä haasteinen ja hedelmällisine lopputuloksineen. Tällä hetkellä yhteistyö Designmuseon ja nuorisoasiainkeskuksen välillä jatkuu Fantasy Design- hankkeen parissa.

Esimerkillisenä yhteistyömuotona Designmuseolta mainittiin myös Kumpulan nuorisotalon aloitteesta alkanut toimintatapa. Kumpulan nuorisotalon kesätoiminnan teemaksi on otettu muotoilu, joten nuorten ryhmä on menossa Designmuseoon vierailulle ja saa sieltä lainaksi materiaalia. Museolta kerrotaan, että tämän kaltaista yhteistyötä saisi olla enemmänkin, koska se palvelee molempien osapuolten tavoitteita ja tarpeita.

Helsingin kaupungin taidemuseo on toteuttanut kaksi suurempaa projektia yhdessä nuorisoasiainkeskuksen nuorten ja ohjaajien kanssa. Ensimmäinen yhteinen kosketus tapahtui vuonna 2007, kun museon Oi Maamme! –valokuvanäyttelyn rinnalle haluttiin pystyttää nuorten valokuvista koottu näyttely. Ajatuksena oli, että ammattivalokuvaajien eri vuosikymmeniä edustavien valokuvien jatkeeksi haluttiin nuorten näkemys nykypäivän Suomesta, joka näyttäisi maamme kulttuurisen moninaistumisen aikakauden. Nuorten Kenen maa? –näyttelyyn lähti mukaan nuoria Valtin valokuvausryhmästä sekä Tyttöjen talolta. Tapaamisia oli kerran kuukaudessa, niissä katseltiin kuvia yhdessä ja valittiin näyttelyyn tulevat kuvat. Museolle näyttely oli tietynlaista rajojen murtamista, kun ammattitaiteilijoiden töiden rinnalle ripustettiin nuorten työt. Niin museolle sekä tapaamalleni nuorelle, joka oli mukana tässä prosessissa, kokemus oli erittäin mieleinen ja merkityksellinen.

Toinen yhteistyöprojekti oli museoiden verkostossa toteutettu EU-rahoitteinen projekti, johon osallistui Pompidou (Ranska), Tate-museot (Iso-Britannia), Reina Sofia (Espanja), Kiasma ja Helsingin kaupungin Taidemuseo. Jokaisessa museossa toimi nuorten ryhmä, joka teki postitaidetta (mail art) teemanaan ”made up”; jotain keksittyä, kuvitteellista. Nuorten ryhmällä oli postitusrinki, jonka välityksellä teokset kiersivät maasta toiseen. Taidemuseon ryhmä koostui Oulunkylän nuorisotalon nuorista, joita ohjasi osaltaan nuoriso-ohjaaja. Projekti huipentui Liverpoolin biennaaliin (2008), jonne nuorten ryhmä ohjaajineen matkusti tapaamaan muita ryhmiä. Oulunkylän nuorisotalon taidetoiminnan päättyessä nuorten ryhmä sai jatkaa toimintaansa taidemuseolla.

Taidemuseo on erittäin kiinnostunut yhteistyöstä ja ottaa mielellään vastaan ryhmiä nuorisotaloilta tutustumiskierrokselle ja työpajoihin.

Kenen maa? –näyttelyn avajaiset (Kuva: Kaisa Kettunen, Helsingin kaupungin taidemuseo)

Animaatiopaja Liverpoolissa (Kuva: Kaisa Kettunen, Helsingin kaupungin taidemuseo)

Vantaan nuorisotoimessa visuaalista taitoa ja kädentaitoja käytetään nuorisotyön metodina avoimessa iltapäivätoiminnassa sekä Vernissassa järjestettävillä animaatiokursseilla. Yhteistyötä on tähän mennessä tehty pääkaupunkiseudun yhteistyösopimuksessa määriteltyjen tapahtumatuotantojen puitteissa, mutta Vantaalla löytyy halua myös jakaa osaamista enemmänkin helsinkiläisten kollegoiden kanssa. Vierailin vanhassa vernissan keittämiseen käytetyssä salissa, joka tarjoaa satumaisen rosoiset puitteet animaatioiden tekemiselle sekä esittämislle. Nuorten ryhmissä (11-20v) tehdään nukkeanimaatioita alkaen nukkejen valmistuksesta asti. Nuorten tekemät nukket istuskelevat ryhmänä orrella ammattilais-animaattoreiden sekä alan opiskelijoiden nukkejen rinnalla. Animaatioita pystyy tekemään myös työpaikatyyppisesti, jolloin lopputulos on lyhyempi, mutta sitäkin monimuotoisempi. Näitä animaatioelokuvia on lähetetty kansainvälisiin kilpailuihin ja ne ovat matkanneet ympäri maailmaa. Työpajamahdollisuus sopii esimerkiksi kouluista vieraillemaan tuleville nuorten ryhmille.

Vernissassa on havaittu, että monet nuoret harrastavat videokuvausta omaehtoisesti. Vieraillessaan Vernissassa he ovat saaneet vinkkejä ammattilaisilta animaatioelokuvan toteutukseen. Erittäin tervetulleita ovat myös Helsingin nuorisosiainkeskuksen ryhmät henkilöstö mukaan lukien. Yhteistyötä voisi tulevaisuudessa olla juuri visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajien sekä nuorten median henkilöstön kanssa.

Kuten selvityksen alun lyhyestä historiikista kävi ilmi, nuorten työllistymistä tukeva verstastoiminta on siirretty nuorisotoimelta opetustoimen alaisuuteen, mutta yhteys **Siniseen Verstaaseen** jatkuu edelleen. Nuorten työpajat tarjoavat työttömille 16-19-vuotiaille mahdollisuuden viiden kuukauden pituiseen työharjoitteluun. Tässä työllistämisyksikössä toimii media-, puu-, metalli- ja tekstiilipajat. Sininen Verstaas koostuu neljästä ryhmästä: Ateljee Rotondossa painetaan ja värjätään kankaita, Ateljee Sartoriassa tehdään tilaustöinä teatteri-, tanssi- ja elokuvapuvustuksia, Comico Piccolossa naamio-, nukke- ja katuteatteriesityksiä sekä nukkeanimaatioita, Cafe Luculluksen nuoret puolestaan valmistavat lounasta sekä tarjoiluja tilauksesta. Työharjoittelujaksoon sisältyy yleensä vapaavalintainen lopputyö ja portfoliokansio.

Vaikka työpajat siirrettiin opetustoimen alaisuuteen, koetaan Sinisellä Verstaalla toiminnan henkisten juurten olevan kulttuurisessa nuorisotyössä. Nuorisosiainkeskuksen visuaalisen taidon ja taiteen toiminnan sekä Sinisen Verstaan yhteinen tekijä on näkemys kulttuurista välineenä nuoren kasvamiseen sekä halusta tarjota nuorelle hengähdyspaikka hektisyyden ja valintojen lomassa. Heti hallintokuntien välisen siirron jälkeen yhteistyö oli tiiviimpää: Sinisen Verstaan ryhmät käyttivät nuorisosiainkeskuksen ohjaajien erikoisosaamista ja tiloja (esim. pimiötä). Nuorisosiainkeskuksen toimintaan tutustuminen on nähty tärkeäksi kahdesta syystä. Sinisellä Verstaalla on nuorisosiainkeskusta suppeammat ikärajat, joten nuorille on haluttu esitellä nuorisosiainkeskuksen harrastusmahdollisuuksia. Toisaalta nuorille on haluttu myös antaa näkyviä työelämän suhteen ja esitellä heille erilaisia työllistymisen mahdollisuuksia.

Sittemmin hallintokuntien työnjakoa tiukennettiin ja nuorisosiainkeskuksen ohjaajien työajan sekä laitteiston hyödyntämistä ei enää tuettu rakenteesta käsin. Pienimuotoinen yhteistyö on kuitenkin jatkunut esimerkiksi visuaalisen

taidon ja taiteen talo Valtin kanssa (nyk. nuorisotalo Kipinä), jossa Sinisen Verstaan nuoret ovat käyneet tekemässä lasikoruja sekä omat voimaeläimensä savesta. Sinisellä Verstaalla on myös luotu jatkumolta nuorisoasiainkeskuksen taidetoiminnassa kehitetyille ja käytetyille ideoille, kuten Kulttuurisesti kestävä kengät –hankkeelle sekä voimakortti –metodille. Nuorisoasiainkeskukselle valmistetaan tilaustöinä tekstiilejä, ja Sininen Versta on ollut luomassa visuaalista ilmettä tekstiileillään esimerkiksi taidetapahtumille sekä Ääni ja Vimma –katselmukselle.

Sinisellä Verstaalla koetaan yhteistyö nuorisoasiainkeskuksen kanssa rikastavaksi vuorovaikutukseksi, jota haluttaisiin lisätä. Nuoret ja ohjaajat ovat kokeneet saamansa kokemukset erittäin mielenkiintoisiksi ja innostaviksi. Haastattelemani kouluttaja painotti yhteisenä teemana osallisuutta: nuorten osallisuuden kasvaminen heidän omaan kaupunkiinsa on tärkein osapuolten yhteistyön tulos. Onnistuneeksi osallisuuskokemukseksi hän mainitsi Kallio kukkii –kaupunginosatapahtuman. Sinisellä Verstaalla tunnetaan nuorisoasiainkeskuksen visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajien syvä osaaminen, joten yhteiset koulutukselliset tilaisuudet joko ohjaajien tai ulkopuolisten asiantuntijoiden vetäminä olisivat erittäin toivottu yhteistyön muoto tulevaisuudessa. Toimintamuotona toimivaksi ja inspiroivaksi havaittu työpajavaihtovoisi olla yksi mahdollinen yhteistyömuoto hallintokuntienkin välillä.

Tällä hetkellä yhteistyö perustuu hyvään tahtoon ja aikataulujen yhteensovittamiseen. Yhteistyön suunnittelun muotona toimivat nykyään omatoimiset pienet syyspalaverit, joissa toimijat esittelevät toisilleen tulevia tapahtumiaan ja ajankohtaisia asioitaan. Yhteistyötä voitaisiin helpottaa hallintokuntien välisellä hyväksyvällä linjauksella yhteistyön raameista.

Nuorten osallisuus nousi spontaanisti vahvana teemana esiin kaikissa viraston ulkopuolella tekemissäni yhteistyökumppanien haastatteluissa. Osallisuus metodina on herättänyt paljon ajatuksia sekä problematiikkaa niin käytännön nuorisotyössä kuin museopedagogiikassakin. Toimijoilla on tarve jakaa kokemuksia ja tietoa keskenään, minkä takia koulutuksellinen yhteistyö nousi myös yhdeksi toivotuksi tulevaisuuden yhteistyömuodoksi. Yhteistyökumppanit (kulttuurikeskus, Designmuseo, Helsingin kaupungin taidemuseo) ovat kiinnostuneita kehittämään mahdollisuuksia ammattilaisten keskinäiselle ajatusten vaihdolle, koska nuoriso on kaikkien toimijoiden kohderyhmä ja kiinnostus moniin aikamme ilmiöihin ovat yhteneväiset. Lisäksi taidemuseoista kannustetaan nuoriso-ohjaajia hyödyntämään heidän tarjoamiaan pedagogisia mahdollisuuksiaan.

Visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajien keskuudessa on koettu tärkeäksi jakaa osaamista ja järjestää koulutusta. Ohjaajakoulutus on ollut vilkasta menneisyydessä ja sitä haluttaisiin herätellä henkiin. Vierailevien kurssien vetäjien ja luennoitsijoiden koetaan kehittäneen ja syventäneen ohjaajien osaamista ja pedagogiikkaa. Designmuseolta kerrotaan, että heidän kouluyhteistyönsä tärkeä muoto on opettajien kouluttaminen ja heidän tietoisuutensa herättäminen. Yhtä lailla tällaista yhteistyömuotoa voitaisiin käyttää nuoriso-ohjaajien kohdalla, jotta he motivoituisivat ja olisivat tietoisia käytettävissään olevista museon tarjoamista mahdollisuuksista. Vuorovaikutus ja dialogi motivoivat ihmisiä ja yhteistyöverkosto vahvistuisi edelleen tällaisen toiminnan tuloksena.

Rajanvetoa vai rajan ylitystä? –visuaalinen taito ja taide alueellisessa ja keskitetyssä nuorisotyössä

Tässä kappaleessa tarkastellaan visuaalisen taidon ja taiteen menetelmän kehittämistä resurssilähtöisesti. Oleellista on alueellisten ja kulttuurisesti keskitettyjen nuorisotalojen eriytymisen paikkaaminen, toiminnan jatkuvuuden vahvistaminen ja osaamisen jakaminen.

Ohjaajien työnkuva ja osaaminen

Kaikki visuaalista taitoa ja taidetta metodinaan käyttävät nuoriso-ohjaajat omaavat jonkinlaista osaamista, joka ei heidän ammattinimikkeessään suoraan näy. Pitkän linjan ohjaajilla on pohjakoulutuksenaan taiteellisen koulutusalan tutkinto (esimerkiksi: taiteen maisterin, käsi- ja taideteollisuussuunnittelijan/ohjaajan, keraamikon, esinesuunnittelijan, kuvataideopettajan, askarteluohjaajan, taidemaalarin, artesaanin tai ohjaustoiminnan arteminin tutkinto), jota he ovat täydentäneet pedagogisilla ja koulutusjaksoilla. He tulivat nuorisotaloille töihin erityisosaajina, mutta ammattinimikkeiden yhdenmukaistamisen tuloksena näistä askarteluohjaajista ja teknisistä ohjaajista tuli kaikista nuoriso-ohjaajia.

Organisaatiomuutoksen yhteydessä suurin osa heistä siirtyi keskitettyjen palvelujen osaston ja kulttuurisen nuorisotyön toimiston alaisuuteen, jonka siirsi toiminnan kehittämisen ja suunnittelun painopisteen keskitettyjen palvelujen osastolle.

Alueellisten palvelujen puolella kehittämismahdollisuudet ovat olleet pienemmät. Nimikkeiden yhdenmukaistamiseen liittynyt huoli näytti toteutuvan: näkymätöntä osaamista valui pois alueellisilta nuorisotaloilta henkilövaihdosten yhteydessä. Näitä henkilövaihdoksia väistämättä tuli ihmisten elämäntilanteiden muuttuessa ja alueellisten nuorisotalojen resurssien pienentyessä niin, että ohjaajien mahdollisuudet hyödyntää osaamistaan kapenivat. Virastolla ei myöskään ole ollut linjausta visuaalisen taidon ja taiteen metodin käytöstä, joten toiminnan ylläpitäminen perustuu toiminnanjohtajan ja työntekijän väliseen sopimukseen työnkuvan sisällöstä.

Osaamista alueellisilta nuorisotaloilta kuitenkin löytyy. Nuoriso-ohjaajan yhteisöpedagogin koulutukseen ei kuulu taidoehjauksen kompetenssi, joten ohjausta toteutetaan jonkin muun lisäkoulutuksen tai osaamisen pohjalta. Alueellisilta nuorisotaloilta löytyy myös muutamia taidekoulutuksen omaavia nuoriso-ohjaajia, jotka toivoisivat voivansa hyödyntää osaamistaan paremmin ja jakaa sitä muiden kollegoidensa kanssa tehokkaammin. Tällä hetkellä alueellisilla nuorisotaloilla toiminta voi keveimmillään olla esimerkiksi juhlapyyhiin liittyvää askartelua ilman syvällistä pedagogiikkaa, mutta myös lyhytkestoinen ja avoimen toiminnan yhteyteen rakentunut tekeminen voi olla syvää, jos se on suunniteltu ammattimaisesti.

Haastatteluissa kävi ilmi, että alueellisilla nuorisotaloilla tapahtumiin palkataan ajoittain ulkopuolisia osaajia järjestämään taide- ja kulttuuritoimintaa. Monipuolista osaamista löytyisi viraston sisäpuoleltakin, mutta henkilöstön aikaresurssit sekä tietämättömyys osaamisen alueista vaikuttavat sen hyödyntämiseen. Organisaatorakenteen koetaan myös heikentävän henkilöstön liikkumismahdollisuuksia yli osasto- ja yksikkörajojen. Tällä hetkellä liikkuvuutta osastorajojen yli esiintyy lähinnä viraston läpäisevien tapahtumien ja kesätoiminnan puitteissa.

Viraston läpäisevä osaamisen hyödyntäminen ja vahvistaminen

Nuorten tarpeiden moninaistuesssa alueellisten nuorisotalojen perinteisesti vahva kädentaitotoiminta on antanut tilaa muille toiminnoille ja hakee nyt muotoaan yhtenä toimintona muiden joukossa. Nuoriso-ohjaajat ovat asiantuntijoita nuorten maailman sekä nuorisotalon toimintaympäristön tuntemisessa, joten he ovat avainasemassa vetovoimaisen toiminnan kehittämisessä. Nuorilta tulevien toiveiden ja satunnaisen osaamisen kohtaaminen on liian hatara pohja kehittämiselle. Kiinnostuksen heräämiseen tarvitaan impulssi, joita nuorisotalojen täytyy tarjota eri toimintamuotojen kohdalta. Visuaalisen taito ja taide on toimintamuotona niin laaja, että sen erikoistuneempia ja innovatiivisempia tekemisen tapoja ei osata välttämättä toivoa. Ammattitaitoisten ohjaajien mahdollisuus hyödyntää osaamistaan nousee tässä tapauksessa tärkeään asemaan toiminnan vetovoimaisuuden osoittamiseksi.

Keskitettyjen palvelujen alaisuudessa työskentelevät ohjaajat kokevat lähes poikkeuksetta, että voivat hyödyntää osaamistaan hyvin. Tämän mainittiin johtuvan vapaudesta suunnitella ja kehittää omaa työtään, sekä työyhteisöltä ja esimieheltä tulevasta tuesta heidän työlleen. Alueellisilla nuorisotaloilla haastattelemani neljä ohjaajaa kaikki kokivat, että heillä oli toiminnanjohtajan tuki osaamisensa hyödyntämiseksi. Alueellisen nuorisotyön piirissä tarvitaan kuitenkin edelleen enemmän aikaa suunnittelulle ja toiminnan toteuttamiselle niin, ettei yhden henkilön sitoutuminen tähän toimintaan kuormita muita työntekijöitä.

Pitkäjänteisemmän toiminnan ylläpitäminen alueellisilla nuorisotaloilla tuntipalkkaisten erityisosaajien avulla ei ole liiemmin ollut eikä todennäköisesti tule olemaan mahdollinen vaihtoehto tiukentuneen taloudellisen tilanteen johdosta. Alueellisten palvelujen osaston pienryhmätoiminnan tunnusluvut ja nuorilta tulevat toiveet ovat kuitenkin hiljattain kannustaneet panostamaan harrastus- ja kerhotoiminnan määrään ja laatuun. Nuorten toiveet ammattitaitoisen ohjaajan vetämistä liikunta- ja kulttuuriharrastekerhoista alkavat toteutua syksyllä 2011 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman mahdollistamien varojen turvin. Alueellisilla nuorisotaloilla aloittaa toimintansa 12 uutta kulttuurista kerhoa, aihealueenaan kädentaito, kuvataide, valokuvaus, media, graffiti, taide ja elokuva. Huomiota tulee kiinnittää nyt näiden itujen vaalimiseen ja lannoittamiseen toiminnan jatkuvuuden ja laadun turvaamiseksi.

Oleellista jatkuvuudelle ja laadulle ovat myös ohjaajien yhteiset kohtaamiset sekä osaamisen jakaminen. Ohjaajien vuorovaikutus on tapahtuman tai toiminnon suunnittelemisessa rikkaus ja yksin työskentelevät ohjaajat kaipaavat vertaisryhmää tai työparia. Työparina voi toimia myös työharjoittelija, työssä oppija tai yhteistyökumppani, joka tuo ohjaukseen lisää vuorovaikutusta ja ideoita. Ajatusten vaihto alan opiskelijoiden, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa voi olla antoisaa kaikille osapuolille ja synnyttää uudenlaisia toimintamuotoja. Suuren ja raskaan kokonaisuuden kehittämisen sijasta resurssien ja osaamisen jakamista voidaan kokeilla myös keveämmällä kädellä: uudenlaista yhteistä toimintamuotoa voidaan kokeilla tiiviillä suunnittelulla, sen etenemistä voidaan seurata ytimekkäällä raportoinnilla ja

onnistunutta kokeilua voidaan laajentaa ja jakaa muille toimijoille. Yhden suuren prosessin sijasta voidaan pyörittää useampaa pientä saman aikaisesti, jotka ruokkivat osaltaan luovaa ilmapiiriä ja kannustavat toimimaan.

Vertaisryhmää alueellisen ja keskitetyn osaston ohjaajille tarjoaa visuaalisen taidon ja taiteen työryhmä, jonka jäsenistö on alun perin koostunut tasapuolisesti molempien osastojen edustajista. Sen aktiivisimmat jäsenet ovat nykyään keskitetyn osaston työntekijöitä, joten painotus on hieman muuttunut. Työryhmä tai sen toiminta eivät ole kovin tunnettuja alueellisella kentällä ja se mielletään vahvemmin kulttuurisen nuorisotyön toimiston ryhmäksi. Alueellisilta nuorisotaloilta on myös hankalaa irrottautua työryhmän kokouksiin. Työryhmän kevään 2010 kehittämisehdotuksissa tiedostetaan osastorajat ylittävien toimintojen, tuotantojen ja operatiivisen työn sekä osaamisen jakamisen tärkeys koko nuorisoasiainkeskuksen kentän vahvistamiseksi.

Työryhmään kuuluvat ohjaajat ovat kasvattaneet kompetenssiaan sekä oppimalla toisiltaan että aktiivisesti kasvatamalla osaamistaan hyödyllisiksi kokemiensa taitojen osalta. Visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajat ovat esimerkiksi käyneet Myötätuulessa- hankkeen työntekijöiden Photoshop -koulutuksessa. Niin nuorilta tulleet toiveet kuin oma kiinnostus löytää mielenkiintoista tekemistä nuorille sekä itselleen ovat motivoineet ohjaajia oppimaan lisää. Luova ja laaja-alainen ajattelu aktivoi uudensuuntautuneisiin kokeiluihin ja olemassa olevien toimintatapojen yhdistämiseen niin, että tuloksena syntyy jotain uutta ja erilaista. Oman itsensä tutkiminen on ohjaajille myös taiteellisen suuntautuneisuuden synnyttämä luontainen tapa kehittyä:

"Ihmissuhdetyössä täytyy tuntea itsensä jotta voi kohdata toisia. Opiskelen itseäni koko ajan, sitten pystyy kuuntelemaan muita ja heijastamaan oppia itsestään muille." (ohjaaja)

Työryhmä on koordinoitunut osaamisen jakamista koulutuksellisen tukitoiminnan avulla. Vertaiskoulutus on ollut työryhmässä ja työseminaarissa tapahtuvaa uuden ja hiljaisen tiedon yhdistävää prosessointia. Kuormittavien tapahtumatuotantojen vastapainoksi työryhmässä on tehty esimerkiksi vedataidetta, joka tukee luovuuden vapaata virtaamista ja dialogia itsen kanssa. Syksyllä 2010 vedakurssi järjestetään myös nuorille. Uutta tietoa ja näkökulmia sekä vanhan tiedon syventämistä ovat edesauttaneet myös ammattilaisalustukset ja luennot. Lisäksi ohjaajat ovat järjestäneet ohjaajakoulutusta niin nuorisoasiainkeskuksen sisä- kuin ulkopuolellakin: nuoriso- ohjaajille suunnatut kädentaitojen koulutuspäivät ovat loistavaa palautetta osallistujilta. Aiheena ovat olleet esimerkiksi "Kokeilevaa grafiikkaa", "Luovaa kirjansidontaa", "Pikkupuutarhat", "Kolmiulotteista paperia" –näitä tekniikoita voi melko vaivattomasti toteuttaa nuorisotaloilla nuorten kanssa. Työryhmä on tehnyt myös opintomatkoja saadakseen virikkeitä ja luodakseen verkostoja. Matkat ovat suuntautuneet Suomen muihin kaupunkeihin ja Tallinnaan.

Ohjaajakoulutusta

Opintomatka Turkuun

Osaamisen jakamista alueellisten palvelujen osaston kanssa vaikeuttaa työryhmän jäsenistön painottuminen keskitettyjen palvelujen osaston puolelle sekä viraston läpäisevän suunnitelmallisuuden ja koordinoimisen puute. Nuorten toiveista lähtöisin oleva kulttuuristen kerhojen lisääntyminen alueellisilla nuorisotaloilla kertoo siitä, että nuorisohjaajilla on halua ja intoa mahdollistaa heille tällaista toimintaa. Vieraillessani alueellisilla nuorisotaloilla minulle välittyi kuitenkin aihealueeseen suuntautuneiden ohjaajien yksinäinen rooli. Toiminnan linjaamattomuus ja henkilöidonnaisuus viittaa siihen, että virastolla ei ole laajemmin vahvaa tahtotilaa toiminnan kehittämiseksi. Jos alueilla vihertäviä ituja halutaan ruokkia, tulisi nyt panostaa koko viraston läpäisevään yhteiseen suunnitteluun. Tällöin saataisi avautua paremmat mahdollisuudet myös alueellisten nuorisotalojen ohjaajien osallistumiselle työryhmän vertaistomintaan sekä käynnistyneen toiminnan vahvistamiseen ja kehittämiseen.

Visuaalisen taidon ja taiteen sisällöstä ja vaikuttavuudesta

Nuorisosiainkeskuksen toimintaa ohjaavat tietyt arvot, jotka ovat sisäänrakennettuna myös visuaaliseen taitoon ja taiteeseen liittyvään toimintaan: elämisen ilo, asukaslähtöisyys, ekologisuus, yrittäjämielisyys, oikeudenmukaisuus, taloudellisuus ja turvallisuus. Haastattellessani ohjaajia kysymys ohjaamisen arvopohjasta ja periaatteista tuntui monille aluksi vaikealta vastata siitä syystä, että ne ovat niin moninaiset. Tämän kappaleen sisältö mukailee haastatteluissa esiin nousseita tekijöitä, joiden havaitsin sijoittuvan samaan viitekehykseen kahden nuorisosiainkeskuksen toiminnassa keskeisen suuntauksen kanssa. Nämä suuntaukset ovat osallisuus ja kestävä kehitys, joiden keskinäiset yhteneväisyydet ja sisällölliset tekijät auttavat ymmärtämään visuaalisen taidon ja taiteen merkityksen nuorisotyön jatkuvuudelle ja kehitykselle kokonaisuutena.

Osallisuus ja kestävä kehitys

Nuoren kehitykselle on keskeistä oppia tuntemaan itsensä ja mahdollisuutensa suhteessa ympäröivään maailmaan. Nuorisotyössä nuorelle on tärkeää luoda osallisuuden mahdollisuuksia ja tulevaisuudessa nuorisotyön identiteetti liitetään entistä vahvemmin aktiivisen kansalaisuuden muodostumisen tukemiseen. Aktiivisella kansalaisuudella viitataan nuoren tavoitteelliseen toimintaan yhteiskunnassa, eli sillä tarkoitetaan tiedon, motivaation ja käytännön kokemuksen kautta muodostuvaa osallistumista elämän eri osa-alueille, kuten talous, sosiaali-, politiikka- ja kulttuurielämään³³. Täten kulttuurinen osallisuus on myös yksi keskeinen tulokulma osallisuuskeskustelussa.

Kulttuurinen nuorisotyö voidaan nähdä lähtökohtaisesti osallistavana. Kulttuurinen osallisuus liittyy jo ihmisoikeuksissa määriteltyihin kulttuuriin oikeuksiin ja sitä kautta kulttuuriseen demokratiaan: jokaisella ihmisellä on tasa-arvoinen oikeus nauttia kulttuuritarjonnasta, toteuttaa omaa kulttuuriaan sekä olla osallisena kulttuurisessa merkityksenannon³⁴. Haastattelemilleni ohjaajille tasa-arvo ja tasavertaisuus olivat yleisimmin mainitut lähtökohtaiset periaatteet toiminnalle: **nuorisoasiainkeskus tukee kulttuuriseen osallisuuteen liittyvää kulttuurista demokratiaa visuaalisen taidon ja taiteen kentällä luodessaan harrastusmahdollisuuksia kaikille nuorille perheen sosioekonomisesta taustasta riippumatta.**

Kulttuurisessa nuorisotyössä osallisuuskokemus käsitetään myös tätä laajemmin. Kulttuuriseen osallisuuteen paneutuvan työryhmän pohdintojen perusteella osallisuus nähdään kokonaisvaltaisena vuorovaikutuksena yksilön ja yhteiskunnan välillä –tällöin lähtökohta osallisuudelle ympäröivässä yhteiskunnassa on nuoren osallisuus omaan elämäänsä, joka syntyy sosiaalisen vahvistamisen kautta. Tämä näkökulma liittyy vahvasti syrjäytymisen estämisen tematiikkaan, joka perustuu nuoren omien vahvuksien löytämiseen ja täten hänen kokonaisvaltaiseen suhteeseensa niin itseensä kuin sitä kautta myös ympäröivään maailmaan. Näin ajatellen osallisuuden tunne on keskeinen lähtökohta yksilön kokemukseen siitä, että hän on osa laajempaa kokonaisuutta ja pystyy vaikuttamaan siihen.

Visuaaliseen taitoon ja taiteeseen liittyvällä tekemisellä voidaan synnyttää yhteiskunnallisesti kantaa ottava tuotos. Nuoret ovat esimerkiksi tehneet kantaa ottavia seinäsarjakuvia, joiden ajatuksena on muutaman ruudun avulla herättää katsojassa ajatuksia yhteiskunnallisista aiheista. Näyttelyiden teemojen puitteissa pohditaan eettisiä kysymyksiä ja otetaan kantaa.

Itse tekemisprosessin voidaan nähdä vahvistavan osallisuutta ja halua vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan. Eräs ohjaajista ilmaisee asian näin:

”Taiteeseen liittyvä kokemus tai tekeminen luo uusia merkityssuhteita itseen ja toisiin ihmisiin, luontoon, omaan ja toisten elämään.”

33 Siurala, 2007: 45.

34 ks. esim. OPM: Kulttuuri - tulevaisuuden voima, 17.

Tärkeä osa kulttuurisen osallisuuden prosessia on erilaisten kokemusten ja havaintojen tuottamat vaihtoehtoiset tulkin-
nat, niistä keskustelu ja erilaisuuden hyväksyminen. Nuoren kokemusta olla osa suurempaa kokonaisuutta kasvattaa
visuaalisen taidon ja taiteen kentällä käytettävä laaja näkökulma, joka näkee ihmisen osana globaalia yhteisöä sekä
maailmankaikkeutta. Ohjaajat korostivat haastatteluisia luonnon sekä ”maapallonäkökulman” merkitystä toiminnassa:

*”Luonto on sellasena kestoaiheena, että mulla on ollu pitkiä prosesseja missä on koko maapallo ollu aiheena, että on
menty maankuoren läpi, on oltu avaruudessa, joka puolelta tutkittu sitä maapalloa ja ... maapallon kaikenlaisia maano-
sia, missä on minkäkinlaista kasvillisuutta ja pinnanmuodostusta, mutta kaikessa mielessä luonto että sen vuodenajan
seuraaminen esimerkiksi noissa aiheissa...” (Ohjaaja)*

”Täällä mietitään, että mistä kansallismaisema muodostuu ja mitä jääkausi aiheutti” (Kivipajan ohjaaja)

Jo kulttuurisen nuorisotyön ensimmäisessä strategiassa (2001) oli huomioitu luontosuhteen merkitys ihmisen henkiselle
pääomalle:

*”Suomalainen identiteetti on vahvasti juurtunut pohjoiseen luontoon, taiteen lähtökohta on luontokokemuksissa. Tästä
syystä kulttuurinen nuorisotyö voi olla voimallinen väline myös ympäristön kunnioittamisessa sekä luonnonsuojelun edis-
tämässä. Kulttuurisessa kestävyudessa olennaista on laajentaa käsite ”ympäristö” kattamaan myös sosiaalisen ympäristön,
jolloin ympäristön kunnioittaminen tarkoittaa myös toisen ihmisen kunnioittamista. Tämä on tärkeä edellytys kulttuurisen
moninaisuuden kukoistukselle, joka on eräs kulttuurisesti kestävä kehityksen ilmentymä.”³⁵*

Seuratessani ohjaajien ja nuorten vuorovaikutusta pienryhmissä havaitsin, kuinka tekemisen ohessa nuoret oppivat kun-
nioittamaan niin materiaaleja kuin toisiaankin. Toimintaan liittyy se, että lähes mitään ei heitetä roskiin, lähes kaikesta
voi luoda jotain uutta. Säilyttäminen on tuottanut historiallista arvoa esimerkiksi nuorten mediassa, josta yleensä to-
detaan, että kaapista löytyy Atarin ensimmäisiä pelikonsoleita. Ekologisen kestävyuden ajatus kulkee visuaalisen taidon
ja taiteiden läpi materiaalien kautta. Visuaalisen taidon ja taiteen ohjaajien panos on ollut merkityksellistä ekologisen
kestävyyden edistämässä. Heidän innovatiivinen laaja-alainen ajattelunsa on vauhdittanut nuorisoasiainkeskuksen
kestävän kehityksen toimintaa.

Monet käytettävistä materiaaleista, kuten esimerkiksi savi, kivi, puu, villa, nahka tai metalli, ovat osa kulttuurihistoriallista tarinaamme ja kertovat ihmisen suhteesta luontoon. Ohjaajat korostavat materiaalin järkevää ja kunnioittavaa käyttöä, sekä kertovat tarinanomaisesti ja mielikuvien kautta ihmisen suhteesta maailmaan, suurempaan kokonaisuuteen. Uusioaskartelu ja lainaustoiminta olivat vilkkaita toimintamuotoja jo Cäpsän aikoihin, kun järjestöillä ei ollut varaa hankkia materiaalia tai työvälineitä. Uusiomateriaalin käytöstä on sittemmin siirrytty kierrätysmateriaaliin, köyhäily on muuttunut elämyksellisyydeksi ja raikkaaksi tuulahdukseksi raflaavuutta, kulutushysteria downshifting- ajatteluksi. Luopumisesta on tullut luksusta, tuunaamisesta oman persoonallisuutensa ilmaisemista. Nuorten kädentaitoryhmissä tuunauksen suosio ja sen syyt olivat helposti havaittavissa: puolivalmisteen käyttö avaa laajat lähtökohdat tekemiselle sekä oman persoonallisuutensa ilmaisemiselle, sekä valmista tulee yksinkertaisesti ja nopeasti. Tuunata voi lähes mitä vaan peltipurkista villapaitaan. Nuorille tämä selkeästi edustaa keveämpää tekemistä vaihteluna pidemmille projekteille.

Tutkiessani kestävän kehityksen viitekehystä pidemmälle huomasin, että visuaalisen taidon ja taiteen nuorisotyöllisessä menetelmässä esiintyy materiaalin kunnioittamisen ja kierrättämisen lisäksi myös muita kestävän kehityksen periaatteita.

Kestävän kehityksen on määritelty koostuvan neljästä osasta: ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta kestävydestä, tavoitteenaan turvata hyvinvointi tuleville sukupolville³⁶. Siinä missä ekologinen ulottuvuus tähtää biologisen monimuotoisuuden säilyttämiseen ja taloudellinen puolestaan kestävään talouskasvuun ilman velkaantumista tai varantojen hävittämistä, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden määrittely ei ole ollut yhtä yksinkertaista käsitteiden laaja-alaisuudesta johtuen. Kulttuuripolitiikan maailmankonferensseissa laadittujen kansainvälisten määrittelyjen mukaan kulttuuri näyttäytyy kestävä kehityksen viitekehityksessä seuraavanlaisesti:

”Laajimmassa merkityksessään kulttuurin voidaan nykyään sanoa olevan kaikkien niiden hengellisten, aineellisten, älyllisten ja tunnepohjaisten ominaispiirteiden monimutkainen kokonaisuus, jotka ovat tunnusomaisia yhteiskunnalle tai yhteiskuntaryhmälle. Siihen sisältyvät taiteiden ja humanististen tieteiden lisäksi myös elämänmuodot, ihmisen perusoikeudet, arvojärjestelmät, perinteet ja uskomukset.”

Kulttuurista kestävyttä voidaan siis lähestyä monesta eri näkökulmasta, mutta kokonaisuudessaan kansainvälisten määrittelyjen mukaan kestävä kehitys ja kulttuurin kukoistus nähdään riippuvaisina toisistaan. Kulttuurinen kestävyys tähtää kulttuurin monimuotoisuuden säilyttämiseen ja vahvistamiseen, sekä vahvistaa yksilön perusoikeutta kulttuurielämän saavutettavuuteen ja siihen osallistumiseen³⁷.

Sosiaalisen kestävyden määrittelyjä tutkineet Mikko Kautto ja Laura Metso (2008) kuvaavat sen tähtäävä hyvinvoinnin erojen pienentämiseen, yksilöiden elämänhallinnan parantamiseen ja yhteisöjen sosiaalisen koheesion parantamiseen³⁸. Nuorisoasiainkeskuksen toiminnan, jonka toiminta-ajatuksen käsitteet ovat nuorten sosiaalinen vahvistaminen ja osallisuuden tukeminen, voidaan nähdä kokonaisuudessaan toteuttavan sosiaalisen kestävyden periaatteita.

Sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden edistäminen on myös huomioitu nuorisoasiainkeskuksen kestävä kehityksen ohjelmassa. Kattavin osuus on virastolle luotu ekologisten kestävyden asteikko, mutta kuten ohjelman kulttuurisen kestävyden määritelmästä käy ilmi, ulottuvuuksia ei koeta mielekkääksi tarkastella toisistaan erillisinä (osa-alueet osoitettu hakasuluin)³⁹: ”Kulttuurisesti kestävä kehitys on humanismin arvoista syntyvää [kulttuurinen kestävyys], luonnonvarojen kunnioittavaa [ekologinen kestävyys], pitkäjänteistä ja yhteisöllistä toimintaa globaalissa maailmassa [sosiaalinen kestävyys]⁴⁰. ”

Näin ollen kulttuurinen kestävyys siis sisältää ekologisten ja sosiaalisen kestävyden, eli ympäristö nähdään luonnon ja ihmisten kokonaisuutena ja näiden osa-alueiden nähdään tukevan toisiaan.

Vahva osallisuus ympäröivään maailmaan on edellytys myös ihmisen haluun toimia kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Jos yksilö ei koe kuuluvansa johonkin kokonaisuuteen ja pystyvänsä vaikuttamaan siihen, miksi hän välittäisi, ottaisi vastuuta tai edistäisi yhteiskunnallisia asioita? Kestävä kehityksen mallia viedään eteenpäin niin kansainvälisellä, kansallisella ja kunnallisella tasolla. Jotta kestävä kehitys todella toteutuisi, se ei voi kuitenkaan olla riippuvainen vain kansainvälisistä linjauksista ja politiikasta, vaan ihmisten täytyy sisäistää sen idea. Poliitiikkaa, taloutta ja kulttuuria tuottavat ihmiset, eivät instituutiot.

Kestävä kehityksen ideologiaan liittyvät siis vahvasti eettiset arvot, joita luova mieli työstää läpi elämän. Haastatteluissa kävi vahvasti ilmi se, kuinka ohjaajan ammattitaito kehittyi hänen omaan henkilökohtaiseen itsereflektioonsa kietoutuen. Oleellinen osa tätä prosessia on oman itsensä ja arvomaailmansa pohtiminen, joka jatkuu työssä vuorovai-
kutuksessa nuorten kanssa.

36 ks. esim. Suomen ympäristöministeriön määritelmät kestävästä kehityksestä (2010)

37 Tukholman julistus (1998).

38 Ängeslevä, 2009.

39 Tukholman julistus (1998) ja Suomen kestävä kehityksen toimikunnan määritelmät.

40 Nk: Kestävä kehityksen ohjelma 2009.

Dialogisuus ja läsnäolon taito

Oman tekemisensä peilaaminen sosiaalisessa ympäristössä on tärkeää osallisuuskokemuksen syntymiselle, koska silloin kasvavat ihmisen kyky ja mahdollisuuden toimia. Havainnoidessani ohjaajien ja nuorten välisiä arvokeskusteluja tekemisen ohessa kiinnitin huomiota siihen, kuinka nämä keskustelut syntyvät hyvin erilaisissa tilanteissa ja ovat vaihtelevia kestoltaan. Ohjaajien tapa esittää omia näkemyksiään viestitti sen, että on tärkeää tuoda omia näkemyksiään esille peilaten niitä muihin mahdollisiin näkökulmiin. Silloin, kun ohjaus on onnistunutta, siihen sisältyvä dialogisuus tuottaa arkiajattelua syvemmällä tiedostamisen tasolla tapahtuvaa todellisuuksien kuuntelemista ja tekee ihmiselle itselleen omat ajatuksensa näkyvämmiksi, jotta hän voi tulla tietoisiksi omista stereotyyppioistaan, kuten esimerkiksi puheen ja toiminnan ristiriidoista⁴¹.

Ihmisten erilainen ajattelu synnyttää dialogissa jännitteen, joka ohjaajan hyväksyessä nuoren ehdoitta edesauttaa nuoren itsensä hyväksymistä ja synnyttää vahvemman yhteyden hänen omaan kokemiseensa sekä aidon vuorovaikutussuhteen⁴². Nuoren hyväksyminen ehdoitta puolestaan vaatii ohjaajalta vapautta kaikenlaisista ehdollistumista ja ennako-oletuksista, mikä luovalle mielelle ominaista.

”...Ja se että sä kohtaat jonkun uuden ihmisen, ni sun täytyy olla vapaa. Sehän on ihan uus maailma, universumi. Sun pitää uskaltaa kohdata ihminen, jota sä et välttämättä ymmärrä.” (Ohjaaja)

Avain vapauteen on läsnäolo, joka nousi yhdeksi keskeisimmäksi lähtökohdaksi ohjaajien haastatteluissa kysyessäni heiltä ohjaamisensa arvopohjasta. Läsnäolo on myös tilan antamista. Aito läsnäolo on vapaa rooleista ja vaatii siksi täydellistä rehellisyyttä. Tämän elävän ja dynaamisen suhteen eteenpäin vieminen vaatii ohjaajalta rohkeutta ja ammattitaitoa. Luovaa taiteellista ajattelua omaavalla ammattitaitoisella ihmisellä on valmiudet kohdata kaikki se mahdollinen, mitä ihmisestä voi nousta esiin tässä läsnäoloon ja vuorovaikutukseen perustuvassa suhteessa, joita visuaalisen taidon ja taiteen toimintaan mukaan tulevien nuorten kanssa syntyy. Niin ohjaajien kuin nuortenkin haastattelujen pohjalta voisi väittää, että tekemisen kautta tapahtuva sisäinen kehitysprosessi on vielä nuoruusiässä tiedostamaton, mutta sen aikana tehtävän reflektion on tarkoitus tehdä tätä tapahtumaa tietoisemmaksi. Vaikka paperille tulisi aluksi vain suttua, ammattitaitoinen ohjaaja näkee sen kiinnostavana ja hedelmällisenä lähtökohtana. Sekin kertoo ohjaajalle jotain.

Ohjaajan asema ei perustu auktoriteettiasemaan vaan hänen läsnäolonsa, mikä luo ohjaajan ja nuoren välille erityislaatuisen suhteen.

”Pahimmat häiriköt ovat sinnikkäimpiä kävijöitä, koska ne tarvitsee sen peilin ketä vastaan kapinoi. Keski-verrot saattaa helpommin tipahtaa pois ryhmistä, hankalammat tapaukset ovat aina paikalla.” (Ohjaaja)

”Mä oikeesti olen siinä. Yks toisensa jälkeen ne on tullu siihen. Siihen ei voi tulla minkään roolin kanssa, se on elävä suhde. Se on tosi kiva, koska sit se kans näkyy. Se näkyy esimerkiksi siinä että kun mä kutsun ryhmän koolle ni mä saan sen ryhmän koolle. Ei oo kyse mistään auktoriteetista ”Nyt se sanoi”, mä en käytä mitään auktoriteettia koska mä oon siinä.” (Ohjaaja)

”Oikeasti se, että en vaan olisi kuuntelevinani vaan että oikeasti kuulisin mitä nuoret mulle kertoo, että suhtaudun heihin... yritän olla niin läsnä kuin läsnä voi vaan olla, ajatella sitä mitä nuorissa on niinku ihmisenä, ei vaan sillai et se ois vaan tää joku mitä tehdään vaan niinku koko se elämän piiri mikä tänne tulee sitten heidän mukanaan, et se ois siinä huomioitu.” (Ohjaaja)

Oleellista on myös nuorten keskeinen vuorovaikutus, joka ilmenee ohjaajien korostamana yhteisen ja jaetun reflektion keskeisyytenä. Pienryhmien toimintaan osallistuessani havaitsin, että yksi tärkeä ulottuvuus visuaaliseen taitoon ja taiteeseen liittyvässä toiminnassa on oppia vuorovaikutuksellisia taitoja: mistä puhutaan ja miten puhutaan. Toisen kunnioittaminen ja elämän hallitseminen konkreettisesti toteutettuna esimerkiksi omien jälkien siivoamisella, ovat tärkeitä oppeja visuaalisen taidon ja taiteen ryhmissä.

Pienryhmätoiminnassa käytetään esimerkiksi kokemuksellisen oppimisen periaatetta, joka tukee nuoren persoonallisen ja sosiaalisen kasvua sekä kehittää itsetuntemusta. Nuoren omat kokemukset ovat keskiössä, ja niitä reflektoidaan yhdessä muiden ryhmän jäsenten kesken.

”Yhden työn sijasta on olennaisempaa ymmärtää, miten sama tehtävä voi synnyttää niin monenlaisia kokemuksia, verbalisia ja taiteellisia tulkintoja.” (Ohjaaja)

41 Ojanen, 2001: 10-11.

42 Ojanen, 2001: 67.

Voimaantumisen ja valtautumisen

Voimaantumisen käsitteellä viitataan tässä yhteydessä siihen prosessiin, kun nuori tulee tietoisesti omista vahvuuksistaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan. Nuoruusiässä on tärkeää löytää omia vahvuusalueitaan, jotta omalle tulevaisuudelle, esimerkiksi opiskelupaikan ja ammatin valinnalle, olisi suuntaviivoja. Näitä vahvuusalueita voivat olla esimerkiksi tarkkuus ja idearikkaus, ei välttämättä aina tekniset taidot. Kun nuori löytää oman voimansa tekemisen kautta, toiminta ehkäisee syrjäytymistä.

Valtautumisella viitataan muutokseen toimintaympäristössä, kun yksilö kokee saaneensa itselleen edellytyksiä ja valtaa toimia⁴³. Valtautumista voi nuorisotyössä visuaalisen taidon ja taiteen kautta tapahtua esimerkiksi silloin, kun nuoret saavat osallistua ja vaikuttaa oman elinympäristönsä suunnitteluun. Tällaisten osallisuuskokemusten avulla nuori tulee tietoisesti mahdollisuudestaan vaikuttaa ja jakaa valtaa sekä etsiä vaihtoehtoisia toimintamalleja.

Ihminen löytää omat vahvuutensa onnistumalla ja epäonnistumalla. Näiden kokemusten mukaan voi kehittää itseään oikeaksi kokemaansa suuntaan. Haastattelemilleni nuorille tekemisen ilo on tärkein syy osallistua toimintaan ja heille onnistumisen kokemus sekä lopputulos ovat oleellinen osa tekemisen prosessia. Ohjaajat eivät kuitenkaan halua ylikorostaa onnistumisen tärkeyttä: epäonnistuminen voi itse asiassa olla suurempi kasvun ja opin paikka kuin onnistuminen. Eräs ohjaajista kuvaa kokemukselliseen oppimiseen perustuvaa työtötään seuraavasti:

”Työskentely luo usein ryhmään luottamuksellisen ilmapiirin, jossa ei ole epäonnistumisen pelkoa eikä onnistumisen pakkoa.”

Visuaaliseen taitoon ja taiteisiin liittyvä tekeminen voi syvine sisältöineen lisätä toiveikkautta nuorissa. Nuori voi saada kokemuksen siitä, että hän on saanut jonkun kauniin asian aikaiseksi tai että vaikka hänelle sattuisi virhe, suunnitelmaa voi vielä muuttaa ja luoda jotain uudenlaista. Todistin itse monia tällaisia tilanteita, joissa nuori harmitteli sitä, että työskentelyn aikana jokin meni pieleen eikä työstä näin ollen voinut tulla alkuperäisen idean mukainen. Ohjaajat auttoivat nuoria hahmottamaan vaihtoehtoisia toimintatapoja jonkin uudenlaisen idean toteuttamiseksi.

”Must on ihanaa ku tääl saa niinku rentoutuu ja miettii ku vaa tekee sitä työtä ja sit ku onnistuu ni se on kauheen kivaa! ...Se on vaan sitä et pääsee pois eikä tarvii ajatella mitään muuta... et tekee vaan sitä ja keskittyy siihen.” (Tyttö, 16)

”Yleensä mä mietin et millanen siit vois tulla ni et siit vois tulla tämmöne ja jos siit tulee vähän sellanen outo ni sit mä oon niinku et okei, aika erikoinen. Mut ei se oo sen huonompi tulos.” (Tyttö, 11)

”Mul on yleensä aika... et niinku hieno lopputulos et vaik se on ehkä vähän sellai et ei ehkä heti onnistu täydellisesti, et esimerkiks mun noissa palloissa, et eka ne vähän lysähti ja oli vaikeet mut sit ku sen osaa ni niist tulee tosi hienoja ja se on kivaa” (Tyttö, 10)

”Onhan se niinku ihan kiva et tulis sellanen et ajattelee et se on ihan täydellinen ja sitten niinku et siit tulee tosi hieno mut sit siit ei aina tuu samanlainen, mut se on aina tosi hieno ku miettii et on tehny kuitenkin parhaansa, sen minkä pystyy.. et ei aina tartte olla samanlainen ku muitten, vaik se voi olla silleen et ittensä mielestä on hieno mut muidenki on silleen yhtä hieno.” (Tyttö, 10)

”Mun tavote on se, että siit tulee sellanen niinku ois ite halunnu.”

A: Entä jos ei tuu? Onko se iso pettymys?

”No ei, ku on semmonen vähän erilainen ku mitä ois halunnu ni kyl sen sitte joskus tajuu sen kuvan ja sit se on ihan hieno.” (Poika, 9)

Kotona tekemiseen verrattuna nuoret kokivat, että ohjatun toiminnan etu on se, että asioita saadaan valmiiksi. Asioiden valmiiksi saattaminen ja tekemisen reflektointi tekevät prosessin merkitykselliseksi ja opettavat elämälle tärkeää pitkäjänteisyyttä. Voi hyvin olla, että epäonnistumisien kääntäminen onnistumisiksi siirtyy toimintamalliksi myös muuhun elämään. Tuolloin se toimii syrjäytymistä ehkäisevästi, samoin kuin taidetyöskentelyn kautta kasvava tietoisuus omista kyvyistään: taide on sopiva väline ihmiselle pohtia sitä kuka ja millainen hän on. Sen seurauksena myös luottamus omiin kykyihin kasvaa ja ihminen hahmottaa omat vahvuusalueensa. Taiteen tekeminen kasvattaa myös kykyä tehdä päätöksiä ja kantaa vastuuta niistä. Jos jokin valinta on osoittautunut vääräksi, opitaan tästä että seuraavalla kerralla kannattaa kokeilla toisenlaista toimintamallia.

43 Koskinen, 2010: 29.

Työn hedelmät

Vuosittain myös visuaalisen taidon ja taiteen osa-alueelle määritellään virastossa tietyt tavoitteet, joihin pyritään. Halusin haastattelussa kuulla ohjaajien henkilökohtaisista ammatillisista tavoitteista ja niistä tekijöistä, jotka tuottavat heille onnistumisen kokemuksen työssään. Eräs ohjaajista rinnasti taiteen tekemisen nuorten kanssa työskentelyyn, molemmat vaativat pitkäjänteisyyttä ja kärsivällisyyttä, varsinainen tulos voi näkyä sykäyksinä vasta vuosien päästä. Ohjaajat näkevät nuorisotyöllisen lähestymistavan tukevan nuorta hyvän elämän aineksien löytämisessä, mielekkäiden elämänvalintojen tekemisessä, hyvän arjen viettämisessä, sekä omien vaikutusmahdollisuuksien löytämisessä.

"[Tavoitteena on] saada nuoret ajattelemaan maailmaa ja asioita niin, että hän uskoo että pystyy vaikuttamaan siihen ja saamaan hänet myös vaikuttamaan... murtamaan pinnallista kulttuuria mikä nyt on vallalla, luottamaan minään ja syvyyteen, sellaisiin arvoihin jotka eivät näy ulkonäössä tai pukeutumisessa." (Ohjaaja)

"Tää ei oo työtä jossa sä näet sen tuloksen huomenna, tää on pitkäjänteistä työtä, hidasta työtä, vähän semmosta sitkeän puurtajan pitkänmatkan juoksua... Mulla ne [tavoitteet] ei liity mihinkään siihen että onko joku oppinu tekemään jonku ruukun tai... toki mä iloitsen siitäki ja on joitaki joissa on tapahtunu siel taiteen tekemisen saralla niinku valtavaa kehitystä, toki mä oon siitäki kiinnostunu, mut must se tän työn ydin on kuitenkin siellä ihmisyyden... ja niinku se on se ydin." (Ohjaaja)

"Tulokset saattaa näkyä vasta kymmenien vuosien kuluttua, täytyy vain luottaa siihen omaan tekemiseen ja omaan näkemykseen." (Ohjaaja)

Tällaisten tavoitteiden toteutuminen voi ilmetä ohjaajille hyvin erilaisilla tavoilla: joko pieninä hienovaraisina vihjeinä tai heidän kohdatessaan aikuiseksi kasvaneita nuoriaan. Pelkkä tekemään oppiminen ei kuvaa näitä onnistumisen kokemuksia, nuorisotyöllinen suuntautuneisuus vaatii työltä syvällisempiä sisältöjä. Eräs jo aikuiseksi kasvanut mies totesi ohjaajalleen, että "Sä oot ollu ku äiti mulle, ja opetit piirtämäänkin." Äitinä oleminen ei toki ole nuorisotyön tavoite, mutta miehen kommentti kertoo jotain siitä kokonaisvaltaisesta läsnäolosta, jota hän on saanut kuvataideryhmässään kokea. Muut ohjaajat kuvailevat onnistumisen kokemuksiaan seuraavasti:

"Kun ajatuksia herää. Siinä vaiheessa kun päästään siinä tekemisessä semmoiseen pisteeseen että alkaa tulla kysymyksiä ja mielipiteitä." (Ohjaaja)

"Kun näkee oppilaan ilmeessä jotain valoisaa, kun kuuluu iloinen rupattelu, kun kaikilla on mukavaa." (Ohjaaja)

"Mitä mä näen, se näkyy silmistä ja se näkyy olemuksesta. Jos puhutaan pitkäaikaisuudesta ni se minkä ryhmässä näkee: vaivattomuus, että ryhmän kanssa asiat sujuu. Kun itsellä on kivaa ja hyvä olla, niin silloin tietää että se toimii myös ryhmän kanssa. Silloin on kiva tehdä niiden kanssa kun on luottamus puolin ja toisin ja vuorovaikutus toimii puolin ja toisin. Lyhyemmissä puolestaan kun huomaa että jotkut asiat ovat jääneet pohdituttamaan tai mieleen, ei ulkoa päin yritä muuttaa ihmistä, vaan että sen tekemisen ja keskustelun ja pohdiskelun kautta jotain tarttuu sille nuorelle." (Ohjaaja)

"Työn onnistumisesta ei aina tiedä itse, joskus näkyy vuosia myöhemmin kun nuori tulee vastaan ja muistelee omaa kerhoaikaansa." (Ohjaaja)

"Se kun ne haluu tulla tänne aina uudestaan ja uudestaan... siinä pääsee nuoren kanssa ihan erilaiseen keskusteluun, yllättyne oon ollu ku tuol on ollu pojat nyt tän kevään iltanuorissa, niin mitä keskusteluja siellä syntyy: siel on rauhallista, ne ei edes haluu sinne musiikkia, mä oon kysyny ja ne ei haluu. Ne haluu ohjaajan kanssa jutella siinä sivussa, niinku heidän mielestään siinä sivussa. Ne on ihan eri poikii ku mitä ne on tuol alakerrassa."

A: "Millaisista aiheista he haluavat jutella?"

"Tyttöystävistä, harrastuksista, koulu on ollu ja sit ku on ollu huostaanotettuja ...niinku en ollu tiennytkään kaikesta... ni semmosista sitte ku siel on kahestaan ja tekee jotain ni aivan ku vahingossa alkais juttelemaan, eli on ollu tarve niinku kertoo jotain tämmöstä, ni se on ollu musta itelle kivaa että on saanu semmosen luottamuksen.. ja sitte tupakka ja alkoholi, niistä sitten riittää ihan joka illaks juteltavaa." (Ohjaaja)

Yhteenveto: visuaalinen taito ja taide sosiaalisen vahvistamisen ja osallisuuskokemuksen muodostumisen menetelmänä

Visuaalinen taito ja taide nuorisotyön metodina edesauttaa nuoren elämänhallinnan vahvistumista antaen nuorelle aineksia oman identiteettinsä kehitykseen omien vahvuusalueidensa hahmottamisen kautta. Nuoruus on kriittinen ikä oman tulevaisuuden suuntien löytämisen kannalta: nuoret pohtivat omaa polkuaan opiskelujen ja ammatillisen suuntautuneisuuden suhteen. Ihminen on jo melko nuorena iässä suurten valintojen äärellä ja paine tulla joksikin voi lamauttaa. Haastattelemieni ohjaajien puheesta välittyi luovuuden merkitys ahdistuksen purkautumiselle. Heidän kokemuksensa perusteella sulkeutuminen on monelle nuorelle tapa käsitellä vaikeita asioita ja ahdistus löytää purkautumiskanavan taiteellisen tekemisen kautta. Visuaalisen taidon ja taiteen pedagogiikka pyrkii tarjoamaan hengähdyspaikan tavoitteellisessa maailmassa ja tuomaan nuoreksi esiin sen ihmisen, kuka hän jo on.

Taiteellisen tekemisen kautta voidaan ilmaista omaa sisäistä tilaa. Tällöin keskeistä ei ole jotain esittävä lopputulos, vaan tekemisen vapaus. Ohjaajien suunnittelemat tehtävänannot jättävät aina nuoren omalle mielikuvitukselle ja pohdinnalle mahdollisuuden vaikuttaa. Rento ilmapiiri, innostavat aiheet ja tekemisen vapaus ovat haastattelemieni nuorten mielestä onnistuneen kerhokerran tärkeimmät ominaisuudet. Taiteellisen tekemisen luoma tila mahdollistaa leikkittelyn ja hulluttelun, se voi synnyttää mitä vaan. Siinä tilassa voi olla vapaasti erilainen.

Taidetoiminnalla ei yritetä tehdä nuorista taiteilijoita, vaan mahdollistaa heille kokemuksia sekä motivoida heitä ajattelemaan laajasti, hyväksyvästi ja kriittisesti. Taiteellisten ja kulttuuristen merkitysmaailmojen tunteminen on yksi merkittävä osa sivistystä ja yhteiskunnallisen keskustelun arsenaalia. Eettisten kysymysten pohtiminen vuorovaikutuksessa toisten kanssa sekä maailman historian lineaarisuuden hahmottaminen avaavat näkökulmia globaalin maailman ilmiöihin ja tuottavat nuorelle tunnetta omasta paikastaan.

Identiteettityö kuuluu olennaisena osana visuaalisen taidon ja taiteen metodiin, jossa se toimii syrjäytymistä ennalta ehkäisevästi. Erityisen merkittävä rooli sillä on erityisnuorisotyössä osana korjaavia toimenpiteitä. Kohdennetussa nuorisotyössä ja Omaura-järjestelmässä visuaalisen taidon ja taiteen merkitys nuoren identiteetin kehitykselle on ohjaajille ilmeinen. Eräs visuaalisen taidon ja taiteen työväline tässä yhteydessä on voimatarina-metodi, jossa myös visuaalisen ilmaisun keinoin nuoret pohtivat omaa elämäänsä ja itseään.

Ryhmässä tekeminen on oleellinen asia nuorelle –erityisesti niille, jotka ovat tottuneet olemaan yksin. Yhdessä tekemisen kautta nuoren vuorovaikutustaidot kasvavat ja hän oppii toimimaan erilaisten ja eri-ikäisten ihmisten kanssa. Tekemisen myötä nuoret oppivat vastuullisuutta ja toisten kunnioittamista. Kaikissa nuorten ryhmissä, joiden toimintaan osallistu-
tuin, vallitsi tasavertainen ja avulias ilmapiiri. Ohjaajat korostivat esimerkiksi omien jälkien siivoamista kunnioituksen
eleenä toista kohtaan ja tarkkailivat, kuinka nuoret puhuvat toisten tekemisestä tai töistä. Ryhmien dynamiikkaa void-
aan parantaa yhteisöllisillä taideprojekteilla, jotka uusintavat sosiaalisia suhteita ja tuottavat uudenlaisen näkyvän
ryhmästä.

Visuaalisen taidon ja taiteen puitteissa nuorten osallisuudelle syntyy pohja elämänhallinnan vahvistumisen ja yhteisössä
toimimisen taitojen karttumisen myötä. Lisäksi toteutetaan erilaisia osallistavia projekteja ja tuotantoja, jotka mah-
dollistavat nuoren yhteiskunnallisen puheenvuoron joko elinympäristöönsä, arvomaailmaan tai laajempaan globaaliin
yhteisöllisyyteen liittyen. Nuorisosaiaikeskuksen edistämän kulttuurisen osallisuuden tärkeät tekijät ovat kaupunki-
kulttuurinen näkyvyys sekä yhteistyöverkostot.

Nuoret ovat olleet osallisina nuorisotalojen sisustuksen suunnittelussa ja nyt on siirrytty myös piha- ja lähialueille
edistämään nuorten sekä lähialueen asukkaiden hyvinvointia. Fantasy Design on yksi esimerkki nuoria osallistavasta
muotoiluhankkeesta, jossa ympäristöä tarkkaillaan nuorten kokemusmaailmasta käsin. Tarkoituksena on antaa nuorille
mahdollisuus tuoda esille omia tulkintojaan elinympäristöstä ja parantaa sen tarkoituksenmukaisuutta. Elinympäristön
tarkastelemisessa käytetään kaikkia aisteja ja erilaisia visuaalisen viestinnän välineitä.

Osallistavissa projekteissa tärkeää on yhteinen oppimisprosessi, joka pyritään tekemään näkyväksi. Vaikuttavuus syntyy
teoksen tai projektin esille tuominen vastaanottajan reflektoitavaksi. Nuorten visuaalinen ilmaisu tarvitsee kaupunki-
kulttuurisia kanavia, joita nuorisosaiaikeskuksen visuaalisen taidon ja taiteen toiminnan piiristä löytyy kumppanuuk-
sien kautta sekä vapaasta kaupunkitilasta. Helsingin kaupungin taidemuseossa on rikottu elitismien raja-aitoja ripusta-
malla nuorten töitä ammattilaisten töiden rinnalle sekä annettu nuorten teoksille, kuten Kulttuurisesti kestävä kengät
–hankkeen yhteydessä tuunatuille kengille, näyttelytilaa kaupunkikulttuurisesti merkittävästä ja näkyvästä paikasta
Kampin metroasemalta. Nuoret ovat koonneet myös prosessinäyttelyn Designmuseoon osallistavasta sisustusprojektista.
Nuorisosaiaikeskuksen omat näyttelyt tarjoavat areenan nuorten visuaaliselle ilmaisulle.

Tätä selvitystä kirjoittaessani on kevään myötä ilmestynyt kaupunkikuvaan katutaideita: liiduilla kirjoitettuja runo-
ja, piirrettyjä kuvia ja neulegraffiteja. Katu- ja ympäristötaiteen voima nousee siitä, että se herättää ihmiset oman
ympäristönsä havaitsemiseen, kyseenalaistaa vallitsevia rakenteita ja muistuttaa kaupunkilaisia siitä, kenelle kaupunki
kuuluu. Se on yksi osallisuuden ilmenemiskanava. Kun toimintakeskus Happi avattiin, esiintyi paljon keskustelua siitä,
kuinka nuoret löytävät paikan ja ottavat sen omakseen. Jonkin ajan kuluttua sieltä täältä alkoi löytyä neulegraffiteja.
Kenelle tila nyt kuuluu?

Katu- ja ympäristötaiteen vahva yhteiskunnallinen lataus muistuttaa ihmisen olemassaolosta. Kun Suvilahden kiistelty
graffitiseinä pystytettiin vuonna 2009, sen äärelle kokoontui valtava kirjo ihmisiä jättämään jälkensä. Mukana olivat
lapset ja mummot. Kansalaisten ehdotuksien perusteella kulttuuri- ja kirjastolautakunta myönsi Suvilahden graffitiaid-
alle vuonna 2009 Vuoden kulttuuriteko-palkinnon. Myöntämisen peruste oli kaupunkikulttuurin moninaisuuden edis-
täminen tarjoamalla uudenlaista näkemystä ja muuttamalla tai haastamalla olemassa olevaa tilaa tai toimintatapaa.
Peruste heijastaa taiteen ja kulttuurin muutosvoimaa, joka graffitiaidan tavoin saattaa kohdata vastustusta.

Graffitiaidan pystyttämisen perusteissa esiintyi myös nuorisosaiaikeskuksen graffitiryhmän edistämä ajattelutapa
graffitista kuvataiteena⁴⁴. Vuonna 2010 pystytetty graffitiaita on ihmisten käytössä sosiaalisen vastuun lupauksella:
sen ympäristöön ei saa ilmestyä laittomia graffiteja. Nuorisosaiaikeskus on vahvasti mukana luomassa uutta kulttu-
urikeskittymää kaupunkiimme.

Nouskaamme lopuksi vielä globaaleihin sfääreihin. Visuaalinen toiminta sai globaalin ulottuvuuden hyvis-toiminnan
kautta. Nuoren omin käsin tekemiseen perustuva hyväntekeväisyshanke on antanut heille välineitä käsitellä maailman
tilaan liittyviä vaikeita asioita omassa arjessaan. Kansainvälinen yhteistyö esimerkiksi suomalaisten nuorten ja sierra
leonelaisten ammattikoululaisten välillä avaa ikkunan nuorten elämään samassa ajassa, mutta erilaisissa lähtökohdissa
ja ympäristöissä tässä globaalissa kontekstissa. Tekemiselle syntyy laajempi merkitys, joka perustuu osallisuuteen, so-
siaalisen kestävyuden edistämiseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

44 Yle: "Suvilahden graffitiaita on vuoden kulttuuriteko" (19.1.2010)

Visuaalinen taidetoiminta voi auttaa nuorta määrittelemään suhdettaan itseensä ja elinympäristöönsä. Nuorisotyön metodina se voi vahvistaa nuorten kokemusta itsestään kaupungin asukkaina kuin toimijoinakin. Visuaalisen taidon ja taiteen kehittäminen nuorisotyöllisenä metodina koko Helsingin kentän kattavasti on tahtotilaan liittyvä asia. Tämä metodi sisältää niitä aineksia, joihin tulevaisuuden nuorisotyö tulee ilmeisesti enemmän suuntautumaan: aktiivisen kansalaisuuden muodostumisen tukemista nuorisotyöllisin metodein sekä yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Toiminnan volyymin ja kaupunkikulttuurisen osallistavan ulottuvuuden vahvistamisella voidaan lisätä nuorten osallisuuden tunnetta elinympäristöönsä ja yhteiskuntaan, mutta kohtaamisen ja identiteetin kehityksen tukemisen merkitystä ei tule unohtaa.

Tulevaisuuden maalailua...

- Tahtotilaa visuaalisen taidon ja taiteen metodin käytöstä nuorisotyössä tulisi pohtia viraston eri tahojen ja tahojen kesken. Keskustelua voidaan käydä yhteisten teemojen ja tavoitteiden pohjalta. Selvityksen tarkoituksena on ollut luoda pohjaa keskustelulle siitä, mikä on visuaalisen taidon ja taiteen anti nuorisotyön merkitykselle. Jos nuorisotyöltä vaaditaan entistä vahvempaa sidosta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, vastaako askarteluun kallistuva kevyt toiminta tähän tavoitteeseen? Visuaalisen taidon ja taiteen metodilla voisi olla paljon syvempi ja merkittävämpi rooli nuoren kiinnittymisessä omaan elinympäristöönsä ja yhteiskuntaan.
- Hallintokuntien välillä tulee käydä neuvottelu työnjaosta ja yhteisen palvelutarjottimen muodostamisesta.
- Visuaalinen taito ja taide on osa kulttuurista nuorisotyötä, jonka suunnittelua ja kehittämistä tulisi toteuttaa viraston läpäisevästi. Henkilösidonnaisuudesta tulisi siirtyä kulttuuriseen demokratiaan, jonka edellytykset ovat jo olemassa.
- Visuaalisen taidon ja taiteen metodin käytön tulisi näkyä viraston tavoitteissa. Niiden määrittelystä tulisi vastata henkilöstö ja tavoitteissa tulisi olla sisällöllistä liikkumatilaa niin, että niiden toteuttamisessa voi käyttää vielä runsaasti luovuutta.
- Nuorisoasiainkeskuksessa on laadukasta visuaalisen taidon ja taiteen toimintaa. Työn laatu syntyy nuoren identiteetin ja osallisuuden vahvistamisesta. Työmuodon lisääminen voi tuottaa tehokkuutta ja tuottavuutta.
- Osaamisen hyödyntäminen ja muiden vertaisten tapaaminen parantaa ohjaajan työssä jaksamista ja elävöittää ja vahvistaa nuorisotalojen toimintaa
 - ✧ Visuaalisen taidon ja taiteen osaamista omaaville ohjaajille tulisi luoda edellytykset hyödyntää osaamistaan.
 - ✧ Visuaalisen taidon ja taiteen osaamista omaaville ohjaajille tulisi mahdollistaa yhteisiä tapaamisia ja ohjaajakoulutusta.
 - ✧ Muiden taiteen ja kulttuurin parissa toimivien tahojen ja oppilaitosten kanssa tulee järjestää kohtaamisia yhteisten teemojen äärellä.
- Kumppanuuksia ja moniammatillisia tiimejä muodostamalla sekä vertaistoimintaa vahvistamalla voidaan paikata kaventuneita mahdollisuuksia toiminnan toteuttamiseen. Vapaaehtoisia ohjaajia tulee myös rohkaista mahdollisen osaamisensa käyttämiseen.
- Alueellisten nuorisotalojen pienryhmätoiminnan jatkuvuutta tulee tukea.
 - ✧ Työryhmän olemassaolosta tulee tiedottaa erityisesti niille nuorisotaloille, jossa kartoituksen mukaan on visuaalisen taidon ja taiteen toimintaa. Erityistä huomiota tulee kohdistaa alueellisilla nuorisotaloilla syksyllä käynnistyvien kerhojen ohjaajiin.
- Nuorten kokemusmaailmaa tulisi nostaa nuorisotyön kehittämisen pohjaksi. Visuaalisen taidon ja taiteen piiristä löytyy osaamista ja välineistöä nuorten kokemusmaailman esille tuomiseen.
- Kaiken ei tarvitse olla organisoitua. Jotta taiteen leikittelevälle ja kokeilevalle ominaisuudelle olisi tilaa kukoistaa, ateljeetilojen ovien tulee olla auki ja nuorilla tulee olla mahdollisuus käyttää luovuuttaan vapaasti. Omaehtoisen taiteen tekemisen mahdollisuuksia tulisi lisätä antamalla tiloja nuorten käyttöön.

Lähteet

Astor, Jouko (2001): Ei kenenkään maalla. Taidekasvatuksen pitkä murros 1980-90-luvulla. Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto, elektroninen julkaisu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-2001875046> (15.06.2010)

Ilves, Kirsi (1998): Stadi ja sen nuoret. Nuorisotyötä Helsingissä 1948-1997. Helsingin kaupunki/Nuorisoasiainkeskus. Oy Edita Ab, Helsinki.

Hämäläinen, Timo (2009): Yhteiskunnallinen murros ja henkinen hyvinvointi. Sitra. Helsinki.

Kautto, Mikko & Metso, Laura (2008): Sosiaalinen kestävyys – uusi poliittinen horisontti? Yhteiskuntapolitiikka 73, 2008:4.

Koskinen, Sanna (2010): Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina. Ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Hakapaino Oy, Helsinki.

Myllyniemi, Sami (2009): Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Yliopistopaino Oy, Helsinki.

Ojanen, Sinikka (2001): Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittelyä. Palmenia-kustannus, Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi.

Siurala, Lasse (2007): A European framework for youth policy: What is necessary and what has already been done? Diskurs Kindheits- und Jugendforschung, Vol. 2, No. 4, pp. 377-391.

Ängeslevä, Päivi (2009): Neljä näkökulmaa kestävyYTEEN. Kehitys-Utveckling. Ulkoministeriö. (22.06. 2010) <http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=182452&contentlan=1&culture=fi-FI>

Yle: ”Suvilahden graffititaita on vuoden kulttuuriteko” (19.01.2010) http://yle.fi/alueet/helsinki/helsinki/2010/01/suvilahden_graffititaita_on_vuoden_helsinkilainen_kulttuuriteko_1377403.html

Helsingin kaupunki:

Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2009-2012

Nuorisoasiainkeskus:

Kestävän kehityksen ohjelma

Strategiset tavoitteet

Nuorisopolitiikan tavoitteet ja toimintatavat Helsingissä

Nuori kulttuuri tilan luojana (Kulttuurisen nuorisotyön ensimmäinen strategia, 2001)

Kulttuurisen nuorisotyön toimintasuunnitelma 1997

Kulttuurisen nuorisotyön suuntaviivat vuosille 2007-2010 – ”Sisältö edellä”

Siurala, Lauri: Myötätuulessa-projektin seminaari 4.5. 2010 ”Non-formaali oppiminen ja formaali opetus”.

Helsingin kulttuurikeskus:

Taiteen perusopetus Helsingissä 2008. Tilastoraportti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö:

Kulttuuri – tulevaisuuden voima. Toimikunnan ehdotus selonteoksi kulttuurin tulevaisuudesta. Opetusministeriö 2010:10.

Liikanen, Hanna-Liisa (2010): Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014. Opetusministeriö 2010:1.

Von Brandenburg, Cecilia (2008): Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä. Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. Opetusministeriö 2008:12.

Tukholman julistus kulttuuripolitiikan ja kehityksen toimintasuunnitelmaksi. (http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/linjaukset_ohjelmat_ja_hankkeet/kulttuuri_ja_kestavae_kehitys/tukholma?lang=fi) (20.06.2010)

Ympäristöministeriö:

Suomen ympäristöministeriön määritelmät kestävästä kehityksestä: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=22119&lan=fi> (22.06.2010)